6—339. SZ.

[MO]DERN KÖNYVTÁR

SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ

FÜST MILÁN

ÁLTOZTATNOD NEM LEHET

VERSEK

A KÖLTŐ ARCKÉPÉVEL

ÁRA 80 FILLÉR

[A]Z ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA BUDAPESTEN

A Modern Könyvtár eddig megjelent számai:

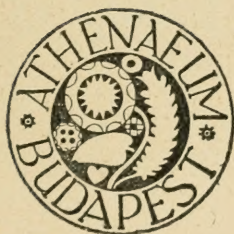
1. **Th. Mann:** A boldogság akarása (Elbeszélések) Gömöri Jenő forditása. 40 f.
2. **Pikler Gy. dr.** A lelki élet alaptörvényei. Az eszmélet helye a természetben. 40 f.
3. **Kosztolányi Dezső:** A szegény kisgyermek panaszai. 40 f.
4. **Frank Wedekind:** Hőstenor (Szinmű) Bánóczi L. forditása. 40 f.
5. **Schwarz G. dr.** Jogi napikérdések. 40 f.
6. **Szini Gyula:** Studiumok. 40 f.
7. **Nádai P.** Bágyadt mosolygás (Tárcák) 40 f.
8. **Szini Gyula:** Vándortáska. 40 f.
9. **Bergson:** Bevezetés a metafizikába. Fogarasi B. forditása. 40 f.
10. **Peterdi Andor:** A sátor alatt. 40 f.
11—12. **Garvay Andor:** Becstelen (Szinmű) 60 f.
13. **Biró Lajos:** Kis drámák. 40 f.
14. **Carducci:** Költeményei. Zoltán V. forditása. 40 f.
15. **Hildebrand:** A forma problémája a képzőművészetben. Wilde J. forditása. 40 f.
16—17. **Nagyapó:** Mesék unokáimnak. 60 f.
18. **Szederkényi A.:** A kőfalon túl (Szinmű) 40 f.
19—20. **Cholnoky Viktor:** Beszélgetések. 60 f.
21. **Maeterlinck:** Szent Antal csodája (Legenda) Cholnoky Viktor forditása. 40 f.
22. **Ego:** Kleinmann Márta (Kis regény) 40 f.
23. **Révész Béla:** A völgyben (Elbeszélések) 40 f.
24—25. **Ibsen:** Rosmersholm (Szinmű) Balogh V. forditása. 40 f.
26. **Csokonai Vitéz Mihály:** A' özvegy Karnyóné. Gerson du Malheureux (Két vigjáték) 40 f.
27—28. **Garvay Andor:** A pénz. Egy szobakonyha (Két szinmű) 60 f.
29—30. **Karin Michaelis:** A veszedelmes életkor. Szederkényi Anna forditása. 60 f.
31—33. **Reinitz Béla:** Dalok Ady Endre verseire. 80 f.
34. **Schnitzler:** Mici grófnő (Szinmű) Gömöri Jenő forditása. 40 f.
35. **Kapos A.:** A tanitó. **Horváth A.:** Pompeji utolsó éje (Két szinmű) 40 f.
36—39. **Tolstoj:** Az életről. Nagy Sándor forditása. 1 kor.
40. **Nagy Sándor:** Az élet művészetéről. 40 f.
41—44. **Dosztojevszkij:** A nagybácsi álma (Regény) Szabó E. forditása, 1 kor.
45. **Biró Lajos:** A sajtó. 40 f.
46. **Ostwald:** Nagy emberek. Fogarasi B. forditása. 40 f.
47—48. **Schnitzler:** Anatol (Szinmű) Biró Lajos és Gömöri Jenő forditása. 60 f.
49. **Kaffka Margit:** Csonka Regény és Novellák. 40 f.
50. **Kóbor Tamás:** Egyveleg. Elbeszélések. 40 f.
51—52. **Lenkei Henrik** és **Szilágyi Géza:** Májusi fagy (Szinmű) 60 f.
53. **Harnack:** A szeretesség (Ideáljai és története) Bencze J. forditása. 40 f.
54. **Kosztolányi Dezső:** Őszi koncert. Kártya. 40 f.
55. **Strindberg:** Számum. Gömöri Jenő forditása. **Hartleben:** A Lori. Bálint L. forditása. **Heijermanns:** Ahasvér. Katona G. forditása. 40 f.
56—57. **Bernstein:** Utánam ... (Szinmű) Biró Lajos forditása. 60 f.
58—59. **Marguerite Audoux:** Marie Claire (Regény) 60 f.
60. **Révész Béla:** A lárva mögött (Elbeszélések) 40 f.
61. **Kunfi Zsigmond:** A másik út. 40 f.
62—64. **Szabó E.:** A tőke és a munka harca 80 f.
65. **Somlyó Z.:** Az átkozott költő 40 f.
66—67. **Alice Hegan Rice:** A bagdadi vőlegény (Szinmű) Cholnoky V. forditása 60 f.
68. **Wied:** Circus mundi (Elbeszélések) Zoltán V. forditása 40 f.
69. **Ritoók Emma:** Négyen a tüz körül (Elbeszélések) 40 f.
70. **Biró Lajos:** A császár és más férfiak (Elbeszélések) 40 f.
71—73. **Méray-Horváth Karoly** és a magyar politika 80 f.
74. **Csáth G.:** Zeneszerző portrék 40 f.
75—76. **Biró Lajos:** Szolgák országa (Regény) 60 f.
77. **Nagy Lajos:** Az asszony, a szeretője, meg a férje (Elbeszélések) 40 f.
78. **Simándy Lajos:** Az örök küzdelem (Szinmű) 40 f.
79—81. **Tolstoj:** A Kreutzer-szonáta (Regény) Somogyi E. forditása 80 f.
82—83. **Tolstoj:** Az élő holttest (Szinmű) Pásztor Árpád forditása 60 f.
84. **Schnitzler:** Eleven órák (Két szinmű) Harmos I. fordiása, 40 f.
85—88. **Neményi Bertalan:** A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás. 1 K.
89—90. **Anatole France:** Epikuros kertje. Helvéth G. forditása. 60 f.

FÜST MILÁN

VÁLTOZTATNOD NEM LEHET

VERSEK

AZ ATHENAEUM R.-T. KIADASA

LIBRARY
MAR 1 4 2002
UNIVERSITY OF TORONTO

E szerény kötetet a legnagyobb szeretettel

Osvát Ernőnek

ajánlom

TARTALOM

IV. Elégiák:

I. ÓDÁK

Osvát Ernőhöz!

Ki egyformán osztod szemeidnek fényét — mint a nap,
S hisznek-e benned, vagy sem, szidnak-e, szeretnek-e
— nem bánod!
S látják-e hogy életet oszt fénylő melege szemeidnek:
Te csak derűsen mosolyogsz s elrévedve osztasz
S két jo kezed osztva mozog, mint a szorgalmas magvetőé,
Kit bárgyu szomszédja gennyes ajakakkal hiába szidalmaz:

Téged fennhangon nevezünk, téged elképzelünk: Igazság!
Hatalmas nemtő!
Te voltál mindig a bölcsek képzelete! S mint a foszfor
Úgy világít tenéked a dolgok lelke éjszaka! — Jóság
És okosság: te benned egyesülvén, vannak!
S téged dicsőit szavam először, hogy szólalok s nem
halkan többé,
De önérzettel, — mert fennhangon szóljon a hívő:

Egy férfihez szólok most s hozzá intézem e szavakat!
Néki dicsérem a fényt, mert ő tudja, hogy van s várom
Okos szeme mint fénylik, mint nyílik szája feleletre...
... Én az életet már láttam, nem félek és nem várok s
ki megszólít, megvetem...
De szilárdan s szépen állani akarok s élni mint az elfáradt oszloptartó leányok,
Szeretni, kit eddig megláttam: a deréket s menni előre
daccal
S meghalni azután, — meglátni végül is a fényt, mint
aki eltévedt
És sokáig botorkált egy vak alagútban a sötétben,
S feljutott végül a napfényre,
Gyönyörü szép hajnalidőben!

(1912. június.)

Óda pártfogómhoz!

Horatius: Maecenas atavis edite regibus
O et praesidium et dulce decus meum

Pártfogóm ím szörnyű hálától görnyedten
Hajolok lábaidhoz és kérlek, kérlek
Töröld cipőd sarát fenkölt homlokomhoz!

Hisz néked köszönöm én, hogy vagyok még, hogy lettem,
Vaj' hogyan bókoljak a jótettért, hogy élek?
Kérlek: légy legalább nemesebb testrészimhez illetlen!

Ha gyöngéd volnál: a szégyentől hová kéne lennem,
Alázatom pénzét ó fogadd fizetségűl,
Légy kicsapongó, mulass, légy velem pajkos, légy kegyetlen:

Használd homlokomat zsámolyodúl, tobzódj a királyi díszen
S ne félj, nem töröd el reszkető, ájuldozó, érzékenyke szívem
Nemes porcellánját!

Egy régi költő műve:

Óda a fejedelemhez!

Magas Fejedelem! Fenkölt személyed
Nem tudja tán, mily rosszúl megy sorom!
Egy költő vagyok én a nép közül, — bús szolgád!
Ki dicsőséged zengem folyton s búsan
Egyre búsabban Tiédet és a magas Istenét! S szavam
Nem hallod meg, ó jaj nekem, soha!
Ó nem hallod soha!

Ezüst trónusodon naphosszat gondolkodva ülsz s komoran
Vívódol is, hogy mi jót tégy e népen, mivel enyhítsd
Büntetéseit, mit a nagy Isten mért reá!
S hogy mikép oldanád meg kemény ostora csomóit!
Jó Fejedelem!
Vidúlj fel kérlek és nevess: tekints énreám, a szegényre,
Ki lantomat jajgatva pengetem,
S ki nevetséges már, hogy mennyit szenvedék!

Tán púpos vagyok én régóta, hogy megvet minden asszony s egyik szemem kancsalít?
Fél lábam görbe tán, hogy egyre botlik, merev már s húz a sír felé?
... Ó jaj, megütöttek engemet, mint egy szegény vak állatot!
... Ó jaj, hallgass reám, a vádolóim hazugok: lelketlenek némberek mind s kegyetlen zsidók!

Ó jaj... de kifáradtam már! A szenvedés
Eloltja a jajgatásom rőt tüzét, eloltja
Halálfélelmemet!

Való: az asszonyok aranyba foglalt gyöngyök! És való:
Ezüsthabos aranyszövetbe' járnak s kebleikre
Tűzszínű virágot tűznek estelente. — Mérges kútból,
El nem tagadhatom: írígy bánatból kelnek panaszim!
Ámde az én derekam is Isten remekműve, asszonyok!
S mint aki álmában fázik, mint a lélekmécs, úgy dide-
reg, lobog
Megpróbált lelkem! — Vörös a hold sarlója éjjel
Szenvedéseim forró lehelletétől! S két pokoli vörös szem
repűl
Fenn a magasban s nézi fájó lelkem!... — Nagy
Király!
Ne gondolj rosszat énfelőlem s üldözőimet,
S a rémeket, kik hátam megett sugdosódnak,
S kik hátamat már régen csiklandozzák sugdosásaikkal...
Légy igazságos, nagy Király!!!
S ítéld halálra őket!

Óda Móricz Zsigmondhoz!

Sok lovas poroszkált már e gömbölyű földön, Móricz Zsigmond!
Kis sárga lován ment lassacskán némelyik Mekka felé, (árva zarándok!) — Másik
Északibb tájon sárga szántóföldek közt ballagott aratáskor. — Ki látta?
Ezek közűl többet, mikor éppen erős napsütés volt s hullott
Az arany fényesség s a csoportos nép tétlenűl ődöngött a forró tereken
Ezek közűl néhányat hirtelenül s nagy kiáltással a magasba,
A fény örök forrása felé kiemeltél, hogy mindenki nézhesse!...
S a sok, sok ember, (ki nem láthatja másikát, lévén feketén összetömörűlve a szinten,)
Újjongott és tapsolva örűlt, hogy van, aki nagylelkű, aki forró délben
Remekszép látványosságot, tűzijátékot tartogat néki,
Gyönyörű mulatságúl eltikkadt lelkének e tikkasztó vidéken:...

Nagy művész! Hogy ünneped van ma, szívemből felköszöntelek s keserűn
Gondolok tétlen s busongó életemre is, melyben nincsen erő és ízzás
Színes képeket vetíteni, csupán feketéket s éjjel!
Sápadtabb fény ez, betegebb, mint a holdé, nem vetekszik ez a nappal

Oly holdé, milyet álmodtam egyszer, hogy volna végtelen messzi,
Volna csupán akkora, mint egy forint s zöld éjszakában
Halkan fénylene végtelen távolban s körötte sokkal szebb csillagok
Szikráznának táncolva szép rendben s kerengve, mint a rakéták!

Volna kedvem lenni erősnek, mint Te! Lásd egy leány,
Ha csak az ő szeme látná művészetemet oly szépnek, mint a Tiéd!
De hagyjuk e busongást! Ünneped van ma s borral
Kedvezni akarok Néked s érezni ünnepi, zavartalan örömet!
Látni és mondani: az Isten áldása Terajtad! S kérni:
Ne hagyja ellankadni soha remekelő jobbkezedet!
S balkezedbe, míg munkába merűlsz, tegyen talán boros serleget aranyból!
Néha pénzt, vagy színaranyat, vagy amire épp vágyol!
De úgy hiszem én: gyengéd
Feleséged vezesse inkább gyermekednek kis kezét simogatóan
S míg a munkába merűltél, simogassa ő a gyereked kezével
Az asztalon kinyújtott balkezedet!

Egy hegedűművészhez!

À Monsieur Manén avec grande admiration!

Isten, ha nagy szemeiddel keresnél,
Lenn találhatnál a bogarak között.
Itt telik életem s nyüzsgő feketeségben
Futkosok s végtelen szerelmem
Itt telik, múlik — kis holdam
Itt múlik el!

Keresd azután őt, ki fenn, az égi fényességben
Szerelmeinek tornyáról néz le reánk.
Nézd őt, aki sugárzik, a csudaszépet, aki boldog,
Ki a hangok értékét is ösmeri — muzsikál,
Gyönyörűen muzsikál, mint telihold — és hallgatag
Szürcsöli élete borát!

Ó, én folyton fecsegek, muzsikához sem értek, bús is vagyok én!...
Őt nézd, gyönyörű hegedűjét, sugárzó szemeit és fekete haját,
S hallgasd ki karcsu beszédét: e szerencsés suttog éppen,
Egy leánykához hajlik éppen s halkan, mint a hold
A szerelemtől óva inti!

Hej, az idei must, de keserű! Mért is teremtettél engemet!
Uram, az én életem hiábavaló! Egy görcsös keserűség,
Egy fuldoklás az egész!... Ó nagy szabadító! Kiáltok!
Ó nagy szabadító! Szabadíts meg engem!

Lásd, vakultan a porba hullanék nagyságod előtt,
Lásd, hinném, hogy az égi fénynek én is részese vagyok,
Tréfás is volnék talán — s fogyva, telve
Kis dolgomon kontárkodva, — élnék, mint a hold!
Fuldoklás az egész: — Én csak egyet kértem,
S meg nem adtad!

Egy úri hölgyhöz!

Egy hölgy: „A szerelem pedig, majd csak megérkezik hozzám is. Mért hagyna ki éppen engem? Talán Frankfurtban ér utol, vagy Barmenben, vagy ahol éppen énekelni fogok…“

Éj van most s a föld egyenletesen gőzöl, —
Hogy fáj a szived értem, hölgy: most mentegetőzöl,
S hogy úgy elhagytál menni, mint a hontalant!

Hiába, hej! Nehéz szivűnek jobb alant!
Egy szemmel nézlek majd, hogy kezgetőzöl,
Hol engem nem csábít vídám kaland!

… Én, a szívszakadásig bánatos: szerettelek!
S a szívszakadásig is: be gyakran néztem arcod!
S hogy meg ne hűlj, ne bántsanak, pólyába tettelek!
S hogy ne zokogj, lélekzetemmel dédelgettelek!
És hogy nevess: — komoly szivű, — be megnevettelek!

Én, a szívszakadásig bánatos: be aludnék!
Mit is kíván a lélek! Ó ha tudná!
Legjobb is volna: életét ha átaludná!

Ó gyermekkorom! Most rád emlékezem! S te is busongó, régi,
Alvó s bennem halkan sírdogáló gyermekszeretet!
Rátok emlékezem! S a rég-időre is, mit rég a sír temet!…

… Hölgy! Nem látsz te többé engemet!

Epilogus: O beata solitudo!
O sola beatitudo!

Egy magyar költőhöz!

Sokféle ember van ó költőm, van fenséges is, gyengéden élvező,
S van olyan, ki létét egy másikkal úgy olvasztja eggyé,
Mint a szobor, kiről azt hallottam, érce megolvadt
S ellágyúlva omlott le a tóba a víz iránti nagy szeretettől:

Nékem kín a szépség, fáj m i n d e n s z e r e t e t: titkomról sose szóltam ezért,
Csak mint a pap eddig: ki begombolkozva állig s ünnepélyesen
Dühvel ordítva, rázza az öklét, hogy visszhangzik a vidék s furcsa kézmozdulatokkal őrjöngve hazudoz:

Fájt az élet nekem is, nem voltam érzéketlen sohasem!
Ámde torkom az összeszorúlt, hangom rekedt vala s félszegen
Hadonásztam erre-arra, kettős fájdalommal, hogy nem tudok szólani i g a z á n:

Ezért már régen elhatározám, hogy magamba szállok s végkép'
Elhagyom barátaimat, szerelmesem is s egy i g a z könyvvel a kezemben
A magánynak szentelem életemet!

Nehéz a valóság: elmenekülni tőle
Ó mily boldogság, ó mily boldogság lesz nékem s elmerűlve, fájva
Emlékezni reád, hazug életemnek régen elmúlt szózatára!
S élvezni szépségeidet valódi költészet:

Fáj a valóság: futni, rohanni
Segits ó istenem, ki a paripáknak gyors lábakat adál s szárnyat a madárnak,
Ó segits nékem is! Adj egy sziklát menekednem, ellágyuló szívet,
Síráshoz könnyeket, múltakhoz bágyadást:

Add a kezdetet lennem úgy, mint a halottnak, kiről álmodék:

Egy nagy csarnok felét láttam egyszer világosan ciprusokkal
Onnan ment egy temetési menet szótalan, imbolygó zászlókkal legelől
S a halottat egy kis fekete kocsin hat fehérbe burkolt, néma
Lélek kísérte el — s velük én is vacogva és félve,
(Szólítani, leplöket felfedni nem merém, mert tudtam, hogy mérgesen ugatnak,
Féltik a zsákmányt, akit elragadtak s rám vicsorítanak csúnya kutyafejeikkel:)

Ámde a halott az halkan sírt, —
Szelíd volt: átengedte magát egészen, vigyék el már, vigyék el!
(Még nem ébredt fel másik életére s lelke, mint a csecsemőké, — derengett,)
Vegyék őt át a rossz hatalmak — múljon a kicsi fény emléke szeméből,

Múljon a szerelem emléke, palotáé, ahol élt és ciprus ágé
S vegye át gyengéd testét, elbágyadt szivét az alvó végtelen!
Lelke zengve változzék meg, olvadjon a fénybe:
Ó alvó fénynek örökkévalósága: végtelen!
Ó végső koppanás a szíven, végső döbbenet — halál!
Ó semmisülés édessége: végtelen magány!
Ó hallgatásnak jóleső zenéje: emlékeket súgó!
Ó jóleső hang a fülnek: örökkévalóságé, búgó!
O beata solitudo!
O sola beatitudo!!!

Zsoltár

Elek Artúrnak

Ó Uram, engem bántanak — — —
Csendes vagyok, félek, kis helyre, sarokba meghuzódom
És utánam jönnek, üszkösbottal szurkálnak szörnyű módon,
Fázékony testemmel jeges vízbe rántanak — — —

Ó Uram, én mozogni nem kívánok — — —
Én pici helyen dideregve űlni akarok, én komplikációktól félek:
S tiszta ruhámmal, ujjaimmal ragadós mézfürdőbe lök az Álnok
És kijövök és piszokban élek — — —

Én sírni sem akarok: és szemeim
Mély kútjai a vizet zuhogva ontják — — —
Én más leheletét útálom s gyakorta mosom kezeim — —

Mért kell hát érintkeznem, mért kell élnem, mért nem bontják
Hűs, tiszta, örök-ágyam tiszta angyalok? — — —
Vagy mért, hogy ebszájjal magamtól mindenkit el nem marhatok? — — —

.II EPODOSZOK

ŐSZI SÖTÉTSÉG

I.

NYILAS-HAVA

Tóth Árpádnak

Ősz van, korán sötétül és künn esik.
Vénül az idő s könnyei szakállára peregnek.
Magános a lélek! S ködös éjjeken át didereg,
S csak ködös hajnalidőbe' derül, mikor rohanó,
Tengerzöld felhők úsznak az égen. Holtan
Fekszik a lélek ilyenkor s boldog. Jószivű szellem,
Idegen szellem közeleg s tengerzöld
Szőllőfürtöt tart bús arca elé.

Zöld, hideg almákat hoz s ő is eszik.
Holtan fekszik a lélek s könnyei dideregve peregnek.
Ó mily boldogság is esős időkbe' aludni!
Zúghat a szél most távol temetőknek
Nedves sírjai közt és távoli erdők
Bővizű, hűs csurgója bugyogva patakzik.
S ballag a kormos dombon a vándor s bús lelkében az őszi
Bánat kútja bugyoghat halkan s szüntelenűl,

S búvik a gőzölgő szakadék tar bokrai közt
Sok zöldszemű vadmacska s néhány vörös ordas...
S hol gyors felhőt aranyoz szűz, hajnali fény,
Karcsú, égi leány zöld fátylat vont szép, lángoló arca elé:
Lenge e hölgy és átlátszó, mint üvegkehely sárga bora
S mint szőllőfürt, oly áttetsző szép, édes melle-gyümölcse!...

... Jaj nekem! Hogy Perzsiába megyek, avagy másüvé, messzi vidékre,
S reggel elhagyom ezt a gonosz, kegyetlen várost, ahol annyit szenvedék:
Ilyet álmodtam e ködös, őszi éjszakán... De jaj halaványan,
Sírván jön elém lelkemnek alázata újból...
S mint gyenge koró, amelyre leszállt az éjszaka baglya,
Gyenge a bánatos lélek és újból, újból lehanyatlik...

II.

ARMÉNIA!

Kádár Endrének

I.

Szállnak a felhők és útközbe' megállnak.
(— Látja a hajnalt, aki nem tud elaudni. —)
Lassan hajnalodik. S két izmos kovács
Súlyos pőrölyökkel kezdi űzletét.

Sötét a tér még, de halkúl a tenger.
S hol az éji halász már útjáról visszatért,
A sötét öbölből kolduló barátok
Hosszú kosarakban hordják a halat.

Sötét a tér még, de halkúl a tenger.
S az égő forrásoknak vörös tüze sárgúl.
S a derengő világnál sötét tömegeknek
Borzasztó uralma kezdetét veszi:

Ki állandóan figyelt egy csillagot,
Egy háztetőn zord érckatona áll,
Szembe' van a fölkelő nappal,
S ha lemegy a nap: sötétbe marad.

II.

Beteg, bús lelkem rokona, bús, alvó kikötő, hol derengő fénynél
Halkan, halovány kisértetek járnak: éber hajósok és sárga tüzek,
S őrt áll egy fekete katona magosan, s mint fekete angyal az égre mered,
S két átkozott patak forr a hegyekről, dörgő patak párhuzamossan...
... De jaj, rendületlenül áll a sötét látomás, mint fekete angyal, ki zajtól sem riad,
És eljövendő bajokat sejtet, állván komoran,
És őrködik a táj felett, mert ő a változások őre:

Arménia! Lelkem bölcsője, beteg vagyok én s szörnyűket álmodom,
S a sötétség lassan, mint meleg nehezék ereszkedik szivemre alá,
S a bántott lélek menekül s vidékeid vánkosára lehajtja fejét,
S míg kék, világos egeden megűlnek fekete felhők,
Hol nincs fény, csak keskeny, sárga tüzek, — álmatlan, szegény szeme lecsukódik,
S elalszik a homályban.

III.

A RÉSZEG KALMÁR

Kosztolányi Dezsőnek

A ködben két banya szidott egy részegest.
S a köd fölött lassan haladt egy szép szekér.
S vitt két bohó parasztot; egy vaskos legényt,
S mellette űlt a nyájas holdvilága...

Kezdetben vélem akkor láthatatlanúl
Civódtak démonok, de később megsürűdve
Mind kivált a légből és testetlen ütlegekkel
Ütni kezdtek engemet és szidtak is:

Az egyik répát hámozott s haját felém hajítá,
A másik egy kerek toronyból sandított reám,
S amíg sok rémeset hadart, mit rég tudok,
Oly testrészét mutatta, mely már ki sem mondható:

»Jaj, földdel van teli a holtak szája!
S kik ettek Szilveszterkor májat és diót,
És puttonyból kik ettek szép gyümölcsöket:
A lelkük vízfenéken alszik mint a hal.«

»Hegyes sipkám volt egykoron s kalmár valék,
De vastag lábaim mártottam hajdanába' hóba,
S meghűltem részegen Szilveszter éjjelén...
Rég megdögölt, ki látta szégyenem.«

Bárhogy futottam is, még soká üldözött,
S hogy miket súgott, én már nem emlékezem.
»Ej, ej, te selyma, adja e híradásért némi pénzt,
Avagy szagolj meg engemet, ha jó az orrod!«
Ez volt bucsúja. És beszítta őt a föld.
És megitták a részeg, éji fellegek.

IV.

EGY BÁNATOS KISÉRTET PANASZA

Lányi Saroltának

Épp egy rigó fütyölt a téli fán.
Gyönyörű volt a téli világ és eltöprengtem éppen:
Ki égeti vaj' a havas útak sárga tüzét?
S hogy sötét nyaram elaludt már s magasztos éji csendbe
Fúlt s a bús fenyők sötétje régen eltakarja:

S mint a rabló kullogott mögöttem boros, nagy bánatom. —
S: »Barbárok ők, a téli szenvedések,« éppen gondolám,
S hogy: »Fagyosabb s kristályosabb a téli szerelem«...
... Mikor hazaérkezének várurunk dús szekerei éji időben
Elemózsiával s a kofáknak hideg zöldségeivel nehézre rakottan...
S a világos, karácsonyi kapún beözönlött szekerük serege...

Mihály volt a nevem s a várfal alatt korcsmából jöttem épp',
S útban valék éjfél után s ők elgázoltak engem,
S meghaltam ott, világos-szürke fellegek alatt,
S amíg a vídám kocsisok kurjongatása messzi hallék:

S a téli fagyban elszállt pőre lelkem s most bolyong,
S meghaltam egy világos kőkereszt tövében, zord országuton,
Míg a várúr drága s habos husú almákat evett,
S amíg egykedvűn kártyázott egy bús lovaggal,
S fehér macskája lustán nyújtozott egy színes szőnyegen.

V.

AZ UJ SZOBRÁSZHOZ

Kaffka Margitnak

Hidd el: egy kovácsra már régen gondolok!
Ki magános s egy országútnál tartja műhelyét,
És patkolván a sziklás hegyvidék sok zömök állatát:
Ha jő valaki, alázatos ő, de elméjében rátarti és ravasz
S ha fáradt, lepihen és sárga almabort iszik...

Barátja alig van, csupán egy hórihorgas pék,...
Két korcsmáros arra megyen, rájok sem hederít,...
S ha borús az ég és villog a víz: pisztrángot fog a hegyi patakban...
Rablókkal szigorú... S hová a hollók leűlnek,
Kószál hajadonfővel az alkonyi mezőkön:

E kovácsnál, gondoltam, veretek egy hárfát,
— Mert meg volt bennem a vágy, hogy muzsikát tanúljak,
De ennek vége már — s ezért te készíts kérlek,
(Jó kovács! ki szobrász lettél s mindenki csudál,)
Tréfás csoportokat inkább: bús kedvemhez ami illőbb...
Teszem azt: kék kányák fecsegő népét fűzfa koronáján!

Mert szép a kidolgozott kőnek nagy tömege, hidd el...
S terved: két tüzes ifjú, pallossal levegőben vívó: szép az!
De ki lesütött szemmel jár, apró vizeket lel az erdőn:
S ha megitatja vele lelkét így alkothat kedves remeket!

Lásd, most egy méla dallam fuvolára jobban meghat,
Erősebb zenéknek hangos dallamánál...
S fogadj szót: inkább képzeld el bús lánykám kedves kicsi arcát,
S fekete haját is, mely gyűrűzik, mint forró füst karikái,
S kedves kezeit képzeld el s készítsd el aranyból!

VI.

EGY BETEG LÉLEK BÚCSÚJA

Szini Gyulának

Az édes és végtelen tengeren,
Melynek tisztasága hűs s átjárja a lelket,
(Átjárja a lelket és lengeti szél,
Mint a boldog szabad lobogókat a bástya fokán,)
S didergő szívet amelyen napsütés melenget,
S a kiáltás hol úgy úszik a széllel zöld, zuhogó vizeken,
Mint könnyű rózsalevél, ...
.... S zöld üveglapon, ahol áramlik és úszik,
Leng a magány, jár ragyogón, hidegen, ...
.... S ahol este a napkorong
A kezdődő homályba zuhan ... és eltűnik ...

Az édes és végtelen tengeren
Lengedezz én lelkem, mint a kósza szél,
Mint a hajnali kiáltás, mely messze bolyong ...
Előbb repülj lelkem te, ki elcsöndesedél,
S ha égnek még sebeid: fürdesz a zengő szélben ...
Ó jobb kenőcscsel ken meg nagy magánya!

Aztán indúlj a messzi vidékre, hol megérkezel éjjel,
S hol sötét hegyek alján piroslik a tűz,
Mert zöld fenyőfát éget az éjszaki pásztor,
S a fenyőknek édes és gyantás illata terjeng!

Szegény! Ha még égnek sebeid: fürdesz e tűzben,
És lengesz a tűznek pirosló szárnyai közt ...
És ott maradj éjszaka ...
S várj, amíg a végtelenbe virrad ...

A hold

Mártonffy Máriusznak

Nagy csöndesség volt és sötétség eső után
S egyszerre, mint egy átkozott tünemény,
Úgy tűnt fel az Alpesek mögül
S a békességet menten megzavarta:

Az óriási hold — mint egy nyugtalan paripa, gőzt lehelve
Rohant a völgyön át s a szíveket
Izgatott meleg futotta menten át meg át
S nem lelte senki helyét, kereste a párját
S a futkosás oly nagy lett végül és a zűrzavar:

Hogy négy erős lovat kellett befogni s egy nagy szekéren
Ülvén hajtottunk erre, arra, mint az éji bolondok, kilencen,
Köztünk sok ember sírt, sok halála napját emlegette
S némelyik már szívéhez tartá pisztolyát: —

Ó hogyan megyünk mi s hová, mint az őrült gomolyag,
Mint az olvadt tűzgolyó mely végig gurúlna dübörögve e világon:
Kicsinyek vagyunk mi!

Kicsinyek vagyunk mi, társaim — jobb lesz elaludni!
— A réz hasonlít az aranyhoz, az álom a halálhoz, a szerelem az üdvösséghez:
Jobb lesz elaludni.

Jobb lesz elaludni s felkelvén, mint a kripták fuvolása
Fujdogálja tovább kicsiny bánatát kiki melankolikusan
Melankolikusan s egyedül.

Vagy jobb e tán a föld alatt sínylődvén fájó érc
Várni, amíg eloszol a súlyos réteg s felszabadúlván a ragyogó felszinen
Eloszolni boldog füstté!

Eloszolni boldog füstté, felolvadni boldog habbá:
Koldusok a bunkósbottal fenyegetők — várjatok!
Ó, hogy mért is veritek a szegény lovakat!

... S te is torz látomás, égi ördög — nagyszemű, te menj el útadon!
Csend lett az ének után az énekelők fülében — menj el útadon,
Hagyj el minket, férfiakat, ne zavarj, gyíkokat áldozunk mi,
Mint a holdkóros, hogy nyerjen szép éji nyugodalmat...
Igy gondolkodék.

... De a többi, mint a beteg, ki testi kínjait
Nem bírja el tovább s ugorni kész:
A tajtékos lovakat hajszolván véresre verte
S a vad Mura folyó felé kormányozá...

Ekkor én a kocsiban feláll̈tam s szavaimmal mint az apostol
A holdfényen a szíveket lecsendesítvén — osztottam békét,
Tettem, hogy csendesség legyen ismét — s az őrjöngők
Szégyenkezve, halaványan leszálltak — s némán
Szomorúan mentünk egyenkint haza.

Virágvasárnapi ballada

Győri Ernőnek

Dicsérem én valamennyi virágot!
De mindük közt a rózsa: legszebb!
Tavaszi rózsák, ti úgy ültök a fán,
Mint a kanári madár, ki hűvös tavaszszal
Leült a rügyellő rózsatőre s fázván
Igen didereg szegény.

Virágvasárnapi felhő, messzire szállasz!...
Hahó, ott repül egy tépett rózsakosár!
Szép a világ ma! — Szép vagy ó vasárnap! Vívják
Éneklő tornyaid az ittas egeket!
S leánykáid éneke, bástyáid koszorúja, délceg katonáid
A mennyei lakósok csudálatára vannak!

Felülének angyalok szekérre utazni,
Holdas országúton járni, nézni a völgyeket,
S nézve a völgyeket, tóba fürödni.

S amint így utaztak...
Hol üres az éji tér s két torony áll magában,
S hol egy vad folyamnak zsilipjei zúgnak,
S fenn a hidegben, hol két csillag búgva melegszik:
A hegyekről egy alvajáró jött szegény!

Ki nem köszönti őket: csudálkozva nézik, —
Angyalnak nem köszönt és búsan ment tovább?

S virágvasárnap éjszakáján alvó
Réteken jár és reájuk nem figyel.
És rózsákat szoritva jó szivére szüntelen
Csak feltekint a szelid holdvilág felé!

Ki messzi ment és vissza sose nézett:
Sokáig megcsudálták még az álmodót
Amig alakja az árnyba olvadó, sötét
Két torony között a messzeségbe tűnt.

Akkor megpróbálták fényes szárnyaik!
S a két torony felett csattogva fényesen
Négy arkangyal repült a holdvilág alatt,
Négy szőke angyal szállt az álmodó után
A két torony között a messzeség felé!

BUKOLIKA

I.

A SZŐLŐMŰVES

Mártonffy Máriusznak

Lám, a Medve ragyog s fiát veri: csöndre tanítja.
S lejebb lassan, valamint tavirózsa, leúszik a Hattyú.
Alant sötétül a kékség s a hűs domboldalt beborítja,
Melyre fehér házat, kicsikét, százat egy óriás parittya
Fekete, tar venyigék közt össze-vissza szórt...

S tiszta éjjelen, mélyen a hold alatt repűl
S fénylő, gyors felhőket űz az őszi szél...
... Magános gondjának vizében elmerül
Ki a súlyos fürtöt ó'ta: most, hogy jő a tél
A szótlan szőlőműves is pihenni tér.

Jön, beballag a hegyről s hol borpincék nehéz szaga terjed
Puttonyát s számos szerszámait hűs kamrába teszi vissza...
S míg felenged a tél s a hordók kotyogó bora erjed
Vidáman heverész és derüs kedvvel borocskáit issza
S tiszta bölcsességnek örűl, amíg kívül hull a hó.

II.

A PÁSZTOR

Mártonffy Miklósnak

Tört szívvel, melyből fájdalom csordúl.
Lejti táncát a szél s közben búskomor...
Felhők szállnak el felette zordul
S már az alkony éjszakába fordúl.

S a barna hegyről rég lejött a nyáj,
(Mint barna fejről göndör fürt lehull,)
S a nedves réten sír a vízmadár
S a pásztor botra támaszkodva vár,

Míg az éji falura a barna ősz
Kietlen csöndje últ; s már hűs verem
Az égnek boltja. Melyre nesztelen
Szállong a sötét föld alól a gőz.

Kunyhójának akkor lángja éled
S míg ezer félszeg gondján bíbelődik,
Magános asztalán hosszú időkig
Még a hűvös gyertyalángba réved.

S míg éji úton lándzsás éji csősz
Korhol duhajt, ki csendjét felveré
A kövér, sötét föld alól a gőz
Békésen száll a csillagok felé.

III.

TANITÓ VERS

Afrika lankáin nagy, lándzsás pásztorok űzik a délszaki vadkant.
Félig meztelenűl, dús bokrok közt, nagy léptekkel sisakos nép járja' hegyoldalt.
S gyors agarakkal, rút, agyaras szörnyet szép, izmos, barna fiúk sora űzi
Ősi bozótokon át, hol a zord harctól menekűl riadozva a kis vad.
Amde a mély szakadékba a szörny behúzódik, s eb ha feléje közelg,

Tajtékozva fehér, szeles állatokat felhány a magas levegőbe.
(Messzi ha nézed, olyan, mint északi tájak népe, ki könnyű lapáttal
Hányja magasra a völgyi havat hóboglyák hűs tetejébe.)
Ámde a pásztornép ezalatt a fehér, órjás, patakágyi kövek közt futva közelg már
S csak néhány fura görbeletü, terebélyes fát kikerülnie kell még
S egyszerre dobni a dárdát s úgy, hogy a szörny nyaka-húsán rengve megálljon...

Mint mikor északi szél barlangjaiból tör elő, úgy támad a sebzett szörnyeteg-állat.
(Ötméter nagy s dupla patás. Füle szőrös. Vén foga kettős görbületű; szeme szennyes.)
S két, szép, barna legényt szörnyen sebesít, de a harmadik ugrik
Elhajlik s célozva egyengeti súlyát...
Döf s a dárda repül és vad, sunyi kan-szemiben rendűlve megáll az...
Elbámúlva mereng még pillanatig sandán a vadállat (s áll a szemében a dárda)
S hirtelenül suta mód eldől s szeme vérzik...

Nézd, sisakos, karcsú alakok kuporodnak a hűvös éjben a tűzhöz...
('Délszaki fák sora jó sátor: koszorúzza a dombot s kék, mély csillagos égbolt...)
S messzi a dombról látni tüzet, hol dús lakomán datolyás kosarakkal
Sok szép, barna legény gyülekez, ki a földbe leszúrja a dárdát
S míg lepihen nagy, éji vad-állatok árnyai settenkedve lopóznak a tűzhöz.

Tavaszi dal, vándordal

Tavaszi szél fújja most a varga kötényét,
Ki görbe utcában kicsi boltja elé
Kiült, kirakta műhelyét és alkonyi órán
Lámpafénynyel a sötétet melegíti.

Hej, veszélyes még az idő s a lánykáknak pajkos
Szél hulláma mossa csiklándó nyakát!...

Hej, elfeledem én is búskomorságomat...
Föltettem életem egy lenge levélre
És én is elmegyek, hová a szél sodor!...

III. KARDALOK

OBJEKTIV KÓRUS*

I.

GYÁSZ-KAR

Gellért Oszkárnak

Órjás boltívek homályán siránkozó mécs alatt ki térdelsz
S zokogsz elhagyottan, míg az orgona búg, mint a kiszakadó sírás,
Látom bűnöd innen kósza lélek én, ki véletlen, hogy erre járok
S kinek szive tiszta és magános, mint templomi csengetyü lézengő bánata:

Jaj, jaj, elfeledted honnan származol: vidám valál, s öt percig gondtalan,
Jaj, jaj, mily elbízottan s önfeledten éltél könnyelműn párosodván,
Jaj, jaj és visszadönt a szélvész magas csúcsairól most örömödnek
Szörnyűséges, feneketlen bánatok mély, földalatti völgyeibe!

Sápadtan önts tehát a reszkető láng bíborába még kevés, nehéz olajt,
Hadd csapjon fel magasra s lobbanva égjen el s hirdesse kínjaid

* E kórus alatt a drámai vers egy faját értem, melyet az elképzelt kar vezetője társai zenekísérete mellett elszavalna nagy tömeg nevében tehát objektiven szólván.

Mi Urunk előtt, ki bús felhők mögül halál képében ránk leselkedik
És nézi szörnyű szenvedéseink egykedvűn s réveteg mosolylyal.

II.

NAENIA EGY HŐS HALÁLÁRA

Nagy Zoltánnak

Hős, ki a láthatár peremén a sötétbe zuhantál,
Mint csúcsokról a mélybe köd-görgeteg gomolyog,
Mint csúcsokról fenyő lezuhan és gyökérkoronája rútan
A sivár és szomorú égre meredve megáll,

Hős, ki most egy fínomabb s komoly közegben szállasz, szállasz
És elfödött az éj a rád leselkedőktől és kik rád haragvók
Elfödé véres, gennyes szemök, hogy édes lelked elpihenhet,
S hogy üldözött vad sohajtva megnyugodhatol,

Hős, szívem szakad: ki látom drága homlokod a síró templomi kincsek
Ódon fénye mögül s ki nem tudom mi tartson vissza itten
Ifjút, még töretlen életűt, míg eltörődve végre menni kell...
S mért élni, élni, jajgató tömeg falatján még tovább

S mély sírba majd leszállani végül?!

III.

A NŐ DICSÉRETE

Dr. Demjén Gézának

Ó játékos ujjaid, ó finom szíved: picinyke serleg,
Ó lágy ágyékod s langyos, édes, leglágyabb hasad,
Ó fénylő fogaid: lágy, olvadó száj csiszolt, édes műszere,
S finom ereid: kék, felejthetetlen hímzés drága testeden,
S ó finom belső szerveidnek egész ékes bársony-
tokja te!!
S ó finom anyag te, sokkalta, sokkalta finomabb annál,
Ki téged szeret!!
S ó drága bor, amelyből ittam én: te édes, édes,
Kecses, csodálatos, tündöklő, drága asszony!!
Ebédnél ülsz és látlak én: eszel
S iszik olvadékony, édes ajkad, úszó, szép szemed...
Ó kecsesség, látlak én: most enni, inni látlak
S most elhiszem: te átesel az életünk nem egy csúf
állapotján
Kecses, nemes mozgással így: felejthetetlenül...
Ó látlak én és lásd és lásd: szeretlek én
Im könnybe lábadt bús szemem amig dícsérlek!!!

IV.

SZÜRETELŐK DALA

Nagy Zoltánnak

A bús bölcselemnek vége: a bús részleteket élem...
S hogy ez érdes világon simán és szabály szerint
Nem engedelmes emberkéznek titkos őserő: rég jól
tudom.

S most mégis fáj szivem és megrendülten állok:
Lám szorgalmas kezem dúsan munkálta meg a barna föld ölét
(Ó asszonyok öle, mért vagy termékenyebb!)
S ím' sírva látom: barna lányok kosarába' szőlőm
Nem dús, nem szép s nem elsőrendű mustja.
Ó igy csalódni mért s mért hinni, elcsitúlt a harc...
... Termékeny béke jő... balgán remélni mért tovább, tovább...
Mint a messzi, déli féltekén kalandozó, ha meddőn
Reménykedik, mikor lehajlott már az alkonyat a mély borúlatú:

Indiában a városokra ráfekszik az éj s a pestis
Szörnyű dúlása pihen most talán. De jaj a vad koldusok
Rémes csoportja máris vonítni kezd az ég felé s a jajszó
Lomhán gomolyg az istenekhez a magasba fel,
Mint a tragikus áldozatok szállongó, gyönge füstje.

V.

KIVÁNSÁG

Fenyő Miksának

Ó mikor lesz, hogy kezemben tiszta könyv
S testben, lélekben tisztán, miként a gyűrű,
Kilépek majd a napsütötte útra én, miként a gyűrű,
Mely síkos üvegládikájából úrnője drága ujján
Kicsiny sétára megy és visszajön.
És ó mikor lesz már, mikor lesz már, epedve várom,
Ó mikor lesz már, hogy karcsú, tiszta ujjaim
Majd nem fertőzi meg a sárló munka zsíros szennye rútan,

Hogy sima, szép kabáton s bőrömön és lágy fehérneműben
Megfürdő síkos testemen nem lesz majd földi pornak
Semmi, semmi csúf nyoma. S ó mért kell élnem így
S éreznem: az életem s minden napom hogy híg mocsár
S irtóznom tőle úgy, miként ha viszkető, hideg mocsárba esném?!

VI.

KÉRÉS A HATALMASOKHOZ: EPILÓGUS

Mártonffy Máriusznak

Ó bocsáss meg!
Ha élnem s lélekzenem szabad, engedd megkérdenem,
Ó mért borúlt ma el dicső, szép homlokod?
Tán rám haragszol: s ó miért?
Tán nem végeztem dolgomat elég nagy szorgalommal?
Vagy mert mulatni mertem én az éjjel,
Nevetni vigan és nőket csábítani?
Kihivó, durva szókat, visszaverni egyszer...
Én, kihez csak nagy alázat illik
S ki néked köszönöm ajándokom, bús életem...?
Én, ki nyomorúlt s beteg vagyok,
Ki a búbánatból élek és kinek
Szegényke életem kiérdemelnem illik?!
Ó bocsáss meg!
Ó hogy én még lázadozni mertem
S nőkről zengeni galád, rossz éneket,
Hidd el nekem: szerény lesz életem ezentúl
S bágyadt, szelid, szerény lesz bús dalom.

Álmatlanok kara

Ignotusnak

Éjjel, mikor az árnyék már két részre oszolt:
A völgynek öble döbbentő, mély verem
És a hegy nem domború, de sötét lap kék egen
És jaj, a fekete hegy mögűl éppen kibújt a hold.

Ó ha most, ha most aludni tudna égő két szemünk
S a nehéz gondolat oszolna könnyű köddé
S a borús homály alakzatja mind álom-gomollyá!

Járunk s a távol lámpa s a könnyesszemű csillag vet fényt nekünk,
De a zord fenyő torz árnyait elénkbe önté:
Ó boldog az, ki nyomorára gondol s válik az ajka komollyá
S komoly sóhajjal alszik el s a bús halál maszkját felölté!

Ó jöszte édes hajnal, magasság édes tükre!
S te roppant csöndes angyal, ki most a sírokat őrzöd
S a reggeli rétet s a csendes, reggeli lombot!

Mert lásd, az éj s elalvó fák fölött a hold megállt örökre!
Ó jöjj, könyörülj, lásd elepedve mi várjuk a jöttöd!
Ó könyörülj, simogasd a fejünk, ó ringass el, míg az éj köd-vára leomlott!

IV. ELÉGIÁK

Elégia

Atyám emlékének!

Szemrehányó szemed nem látom többé, közömbös vagy, lefeküdtél a sírba,
S hogy véred, én még itt csapongok: nem bánod! Nézed is paráznaságomat,
S hogy űzöm asszonyok közöttt a gyönyörű szerencsét!

Tudom én: ki lefeküdt már, hallgatag az, elhagyja mulatozását!
Egy merev gondolaton s több komolyabb dolgokon foglalkozva tűnődik!
S szájára teszi ujját: bánjon el ővéle az enyészet!

Tetszik nékem ez! De lásd: hátrálok mégis tajtékozó szájjal:
Küzködve irtózom, hátrálva vívok, vívódva menekülök!
Holott nincs oly barlang e világon, ahol megbúvódva pihenném!

Most itt éjszaka van, dereng a dombok alatt, Istenem, sötétek az idők!
Kicsit aludtam éppen, szunnyadt a lélek s elmúllott az idő felette!
De jaj, nyomasztó a sötétség, nehéz az éj és gyötrelmes a látás, amelyre riadt:

Sötét időknek árja zuhogjon! Szív megbékéljen! Lélek elaludjon!
Ó rejtelmes éji időszak! S te bánatos alvó is ki messzi rejtezel!
S te kövér zsombék is mély völgybe futó!
S két haragos patak is hegyekről rohanó!
S te nagy magánosság is, a szívig ható!

Ülvén...

Nagy Zoltánnak

1.

Én, ki komoly diófák lágy árnyékában ülök,
Most alkonyatkor megenyhülök.
És ülök könnyes és bánatos szemmel...
És a sírás őrjöngése, mellyel
Szegény elfáradt mellem éles késsel felhasítni,
Szegény, lihegő tüdőmet kitépni akartam,
Most elült, elszenderült csöndbe takartan...
... És ülök könnyes és bánatos szemmel,
Mint a göndörfürtű kis fiúcska hajdan,
Kit az anyja asszonykézzel símogatni kezd el...

2.

Elmúlt az idő s én éltem
S élte egyszerű poharát még senkinek össze nem zúztam,
Száz rabszolgát vízbe nem öltem,
Boszúm hogy csendesüljön...
Mindezt nézem, látom most tisztúltan,
Remegő szívvel és elfáradtan ülvén
Ennen sírom dombján...
Hol minden sértetlen maradt, de én, én elpusztúltam
Most örülök a csend, a béke elterűltén
S nem kérdem ki fizet majd nagy szomorúságomért...

3.

Nemes, nagy játék zengett ám el itten...
Száz vágyam, szomjazó csapat, mely folyton inni kért
S elégedetlenül jajongott azért a csöpp, a csöpp vizért,
Mit pusztában lelve vittem
Gyönge vezér nekik, most elúnt, itt hagyott,
Zajos lovascsatában elvonúlt előttem...
S már csak a fínom, távoli neszöket hallom
És egyre több és több csend vesz körül
És még nagyobb csönd jön, jön és emel
S a fejem nagy búsan félrebillen és örül
A legnagyobb békének, mely hozzá már közel
S amelyet egyedül vár még e földi jók közül...

4.

S a nap százezermértföldes lángjaival
Letűnt s én itt ülvén, e kis bolygó csillagon,
E kis szőlőhegyen nézem a kék éjszakát
S a szótlan tőkék ezrét s a mozdúlatlan, néma mák-virágot,
Amint rájuk száll, özönlik most a holdvilága...

Szőlőhegyen

Hamlet: Nincs semmi, amit szivesebben adnék,
mint az életem, az életem, az életem.

Most nagy fekete virággá nőtt meg a sötétség magja.
Óriások a nap után még fáklyákkal rohannak ijedten,
A világ szeme aztán végleg elborúl.
Eszméletem pedig határain már túlröpűl,
Mint mikor éjszakai ragadozó fészkét elhagyja,
Ha este élni kezd s az alkonyi fény szemébe tolúl,
Előbb csöndesen neszez s pihenten néz körül,
Végül a sötétbe zajtalan ívbe' kilebben,

És otthonosan a naptalan, de fénylő szürkületben
A denevérekkel csapongott, majd szertelen mélybe s szörnyű magasba
A szellemem szállt, szállt: mígnem gödörre leltem
A sötét föld szinén és lyukra a tökéletes mennynek boltozatján:
Hol is, ha ügyesebb és fürgébb, a túlvilágra besiklik a lelkem,
A túlvilágra becsúszik: ám már vége volt! — a könnyű búcsút elszalasztám,
Míg tünődtem: ez-e az én utam s az igazi út e ez, míg késlekedtem,

Örökre elborúlt szemem s maradtam szörnyen egymagamba!

Te örökre eltűnt csöndes este,
Csöndes, tiszta tükre életemnek,
Mézédes derű, ó régi ünnep,
Ki elmúltál és vissza nem jöhetsz!

Nagy voltam és elmúlt: elfeledtem.
Elfeledtem hogy' volt: válogattam.
Válogattam s közben semerre se mentem.
Nem mentem és ó most itt maradtam.
Lemaradt utas én élek s halni nem tudok, de ülök
S balgán nézem: az égen a nyílás merre, ó merre tűnt,
Melyen elmennék, e földön hagyva mindent: vidám erényt és nehéz szörnyű bűnt,
Melyen át e földről elrepülök!...

Epigramma

Fekete Miklósnak

Elnyugszik már hűs föld alatt a nagybátyám s pihen
Nyolcvankétéves aggastyán gazdag s gonosz-szívű.
Az átka sok deréken, lágyszivűkön megfogant, kiken
Sosem fogott szitok, hiszen mind jámbor volt s igazhitű...

Egyszer még láttam őt, nagy búsan ült nemrégiben
Borús szemekkel nagy setét szobán, setét üveg mögött
S csak sárga arca s megható roppantúl bánatos szeme
Világított felém: de én kevély mosollyal arcomon, — mintha nem értene
Szivem megtört, öreg szivének bánatához, — mentem mind tovább s láttam: megütközött
Az ifjúságom dölyfén.
Ó szegény agg ő nem tudhatá, hogy víg szemem mögött,
— Ha nem sír is az, — mi ég, mi forr: hogy készülök a sir mögé, a sir alá, könnyű szívvel a sírba le.

A teli hold...

A teli hold
Incselkedjék véled, álmodban, kedves!
Kedves! Ki messzi nyugszol innen, elhagyott!
Álmodj velem, lelkemnek derűsebb fele
S a fénymezőn, mely ablakodra süt
Láss járni engemet, selyemruhában, gazdagon!

A teli hold
Vetítse most elmédbe csalfa képeit,
Ki messzi nyugszol innen, kedves elhagyott!
Kérlellek! Álmodj velem! — Most minden elhagyott
Most boldog az, ki végtelent szeret!
... Ó boldogabb, nálam sokkalta boldogabb
Holdfényes alakom, ki jár előtted messzi
Szép holdvilág-mezőn s mosolygó
Sugár-bokrétát nyújt feléd!

Hajó megy el

Várady Istvánnak

Ha jön az alkony, gyászinduló bátran felzendűl.
A monumentális sötétségű, széles árnyak nőnek.
Olvadt ólom-csöppecskéket hullat el az árnyék.
A végtelen és nagy tömegű tenger mélye pirosan tükörzik.

Hajó megy el: a szörnyen messzi partok felé lendül.
A nap is elmegy: hajnali fény szemébe tűz egy idegen nőnek.
Mi, — én s a vén várrom itt maradunk s fáj a szivünknek e játék.
Mi nem mehetünk: kőből van a lábunk s az életünk őrzik.

Óriás koporsók szállnak a nap felé: az ég a robajtól megrendűl.
Merev királyok bronztrónusukon, nagy ravatalok fáklyákkal jönnek.
»Szép ifjú, ki felhőre térdelsz s a tűnő naptól elbúcsúzol, várj még!
Hős ha vagy, jusson el pillantásod az alvó, távoli, távoli nőig.«

Meghaltam, én szegény...

Halász Gyulának

I.

Élő isten, mért haltam meg ártatlanúl,
Hisz, mint liliom, tiszta volt szivem
És bámúlt nagy-szelíden, akarattalan
Mély, szomorú állatszemem kerek két ablakán...
Mért kellett elmúlnom hát s lennem semmivé?...
Ó én mért nem nézhetem a napfény kedves tükreit
S az árnyék mélyen, átlátszón sötét üvegjét,
Ha ártalmára senkinek sincs bús tekintetem
És senkit meg nem bántok, rontok avval, még hogy élek
Az édes csendbe, szende szemléletbe elmerűlten?

II.

Ki síromhoz méla dudaszóval eljön,
Ki sírkövemre bágyadt gyermeket lerajzol,
Az holtomban megérti életem:
Az megholt lelkem mélységes és titkos
Tengerszemére rátalált és áhítatos szájjal
Nesztelenűl megcsókolta tükrét.

III.

Ti élők sírom felett pedig
Gondoljatok reá, hogy testem már a haragos és tisztelni való
Romboló erőknek rossz hatalmát sínyli itt alant
S a törvények rútabb másik felét most éli át!
Halljátok ezt meg élők,
Holttestem dombján ó kik álltok!
Mindnyájotok hát nyújtsa karjait a magasság felé
És énekeljetek a domb felett!

Halotti zsoltár

Hagytatok meghalni engem,
Nem hallottátok esdekelő szavam,
Nem fogtátok meg a fuldokoló kezét,
Ó nem vettétek kézbe meghaló szivem.

1.

Ellenségeimnek öröme
Beteljesedék én rajtam Uram.
Lehúnytam a szememet s reám jönnek haragosaim.
S amiért mozdulni többé nem tudok:
Tebeléd vetettem immár m i n d e n bizodalmamat.

2.

Védj meg engemet, Uram,
S magános lelkemet kezénél vezesd Te
A vak úton, melyen eddig nem járt még soha,
S szent lehelleteddel Te védd meg őt
A nyüzsgő lelkek ártalmaitól is.

3.

Ó hogy virúlt a világ, mikor elmentem,
Be jó volt m e g ö s m e r n i csodáit,
Be jó volt megnézni milyen a jég,
Milyen a hó, milyenek a fák és hegyek.

4.

Minden él, csak én, csak én
Várom a sötétben vezető jó Kezed. —
Ne szeresd őket, kik nevetnek káromon
S kik rossz hírem terjesztik, hogy semmire se vittem.

5.

Ki gyűlölöd ellenségeimet s szereted barátaimat,
Ó mint szeretlek én tégedet Uram.
Rossz volt ez az élet, de jő egy jobb reménység:
Jóság és barátság talán visszatérnek,
S talán átölel az égi szerelem.

6.

Itt fekszem önző most, ki tévedtem sokat
Sok mindent műveltem sírva és kacagva,
S némák az én társaim, kik mondtak sok bolondot
S meghatottak ők, kik rosszúl perlekedének:
Facta hominum! — tudja a temető!...

Örökélet

Nagy Lajosnak

Tűzvész elől van menekvés,
Rablók elől futhatsz messze,
Orgyilkost öl fürge kés,
Hogy őszi nap víg nép temesse,
S az éjszakának árnyait
Elűzi édes napsütés:

De jaj, nem futhatsz el magadtól,
Bújj akár meszes gödörbe,
Bújj akár zöld tenger alá:
Életed örök magány...

Ember, bűnös, bús kalandor,
Eltűnődtem sorsodon:
Menekülsz baráti körbe,
Elbujsz hűs asszonyi ölbe,
Búvol a meszes gödörbe...
Kígyó vagy te, majd madár...

Búvol te a hideg földbe
Elbújnál a sír alá is:
Nem jön az örök halál!

Gyász

1.

Gyászoló ágak alatt
Régi szenvedések újra bántanak.
Egy viharfelleg rohanva halad...
Ti hegységek és hallgató tavak:
Hagyjuk, úgy-e hagyjuk a régi időket!
Hagyjuk pihenni őket!
... Az ágak némán bólogatnak, ringanak...

2.

A lomha ágak mozdulatlan inganak,
Nehéz csöndbe fúlnak gyötrő, tört szavak:
Hagyjuk, ó hagyjuk a régi időket!
Hagyjuk pihenni őket!

3.

Gyorsan sípot ide, dobverőket!
Űzzük el, űzzük el a régi időket!
... Semmi se' mozdúl, minden a régi marad.

A sötétség

. . . az éjben
Lám ott megy egy katona s mellén viszi bátorságát . . .

Nehéz szekerek dübörögnek éjszakai órán...
Álmában, éjjel így zúdúl fel a tó és elnyugszik.
... Az idő sűrű, bizonytalan, fekete vízben lomhán tovaúszik...
A hold pedig most minden fényét világoskék páncélú felhő-lovasokra szórván:

Igy orgyilkosságról a sötétben senki sem tud s kihalt utcákon rohan a lator
S a jajszóra, bezárt ablakokon zörgetőre, visszhangzóra senki sem válaszol,
Csak a kocsiút dübörög, nappali kínjáról álmában beszél
S e gyanús éjszakában nem vigasztalódik senki a gondolaton: hogy elmúlik ez éj,

S hogy megint csak újra és biztosan reggel leszen...

S mire virrad, éji félelmeit feledé: nem gondol senki ezen,
S hogy mi történt az éjjel, kérdeni szeretőjét egy se meri,
Csak nézi bámészan, hogy az ablakokat most is ólmos eső veri.

Gyertyafénynél

Változtatnod nem lehet. A világ dolgai,
Csak úsznak, úsznak ólmosan tovább.
(Sietve él az élő!) S nincs oly földrengés, oly fekete forradalom,
Mely minket, nyolcszázezer fekete patkányt kihajitana a lyukakból,
S feldobna minket a fehér naphoz közelebb,
S vinne ujjongva melegedni!

Ó miért is nézed: mely városból kelt fel ez a köd,
Vonulni a lelked elé?
Ó te halálraszánt: kérdelek, miért mélázol mégis, mégis?
Ó te halálrakárhozott: ésdve kérdelek, mondd meg,
Mit vársz még, miért is merengesz,
Mire emlékeztet téged a rég mult idő?

Talán anyád éneke jár a lelked előtt s megválni tőle nehéz?
S hogy anyád husz éve nem énekelt már: nyomja a lelked?
S hogy nincs lélek a lányok énekében és a szívnek
Csakis az anya éneke súlyos és fájdalmas,
Amint fájdalmasok a terhes fának
Tartalmas szépségei ősszel?

A lányok éneke könnyű! Tűnő hang az! — S vándor,
Bús csillag a reménység, mely egyre közelít,
Egy vén szikla mögül közelit és egyre növekedvén
Szétpattan fájó szíved előtt...
Aludni jó! — Kérlek, ne félj a haláltól!
Aludni jó! — S aki meghalt, az jól aluszik!
Ugye jó aludni? — S lásd, ha jön az este,
Mégsem akarsz soha lefeküdni!

Lusta vagy te! Jól ismerlek! Hej, ha feküszöl már,
Nem akarsz majd felkelni soha többé!
Ámde, ha nem hinnéd, — kérdezd meg a holtakat is!
Legyenek szent tanuság szavaimnál s mondják meg a hallgatagok!
Mondják meg eskü alatt: jó volt-e élni? — Lásd: fekve tünődik,
S hallgat mind félénken: az életet ő már feledé!
Holt királyfit kérdezz meg akár, emlékezik-e?
S lánykája énekét hallani felkelne-e csendes
Kriptahelyéről s járna-e a rút holdnak fénye alá
Búsan hallgatózni?...

Verseim rendezésekor

Peterdi Istvánhoz

Ó rég' idők ajtója: emlék!
Betenném az ajtót — pihenném!
Ó múltak hamvadó hamva!
Ó múltak elalvó tűze!
Ó én életemnek kesernyés íze!

Akit szerettem, rosszúl szerettem,
Akit szerettem, hiába szerettem,
Barátaimat mind megúntam,
Sokat beszéltem, kevés pénzt szereztem.
Ó régi éjszakák emléke — unalmas
Éjszakák fájó emléke — nyugalmas
Semmittevés gyötrő emléke — fájdalmas
Üldögélés pocsék hatalma:
Ó én életemnek egyetlen tartalma!

Diák vagyok én még most is.
Egyedül élek, mint a kóró, most is,
Sok lim-lom, írás — mi végre? Gimnazista!
Hej térj magadhoz! — Hej, a kést elő!
. . . Mi végre nyögsz még most is, — nem tudom!
... Rád is gondoltam ma, ballagván e bús uton
S a sok régi évre! Jó barátom! Meddő bölcselő!
Fáj az út... Elég... De hagyjuk! Ne gondoljunk e r r e,
Talán csak elvégezzük valamerre.

Elégia: Búcsú mesterségemtől!

Karinthy Frigyesnek

Végre is versem, légy te az utolsó!
Mondd meg a lányoknak: csak őket szerettem!
S hírdesd még egyszer, hogy sokat szenvedtem én!

S hírdesd:
Nagy urak órája, egy kastély felett, havas éjszakán
Végsőt kongottam még egyszer, éji időben, mutattam az időket s megálltam,
S nincs oly órás e világon, ki zengésem megújítaná!

S hogy sötét udvaron lenn vörösen ragyogó istállók s kocsiszínek
Suttogó népe lesi hangomat s hallom,
Hallom: tanácskoznak lenn: »az óra megállott«... — De én megúntam,

Megúntam őrizni az éjt s napot is!
Soha megpihenni!

Őrizni az éjt s mutatni az éjféli rémes időket
Mulató szemeknek!

Hírdesd:
A magános órákat, kiknek feleltem az éjben, e zengőket.
Segítse az Isten!
Tiszta zenéjüknek örüljön a vándor s örüljön a távoli
Csillagos égbolt!

S hogy üdvözölöm itt barátomat, a két templomi órát, mindnél
Mélyebb zengésűt, kinek hangja erős és ünnepi fényű!
Szép volt, mikor ők kezdék s — ki-ki hangján — kóborló
Rablóknak együtt ütöttük az éjfélt sorra
Felzendülvén zordon karácsonyi viharban!

S hogy a lelkek órája is én voltam a sok között s ha arra sodorta a szél
Gyakran leültek a párkányon s halkan hozzám
Lehajolva hallgatták a beszédem, — megnézték az időt...
Ámde most némaságomtól e gyengédek rémülnek igen s tova szállanak:
»Az óra megállott!«... — De én megúntam,

Megúntam figyelni az éjt s napot is!
Soha megpihenni!

Őrizni az éjt s mutatni az éjféli rémes időket
Mulató szemeknek!

Hirdesd:
Fáradt szerkezetét most pihenteti, ója,
Élvezi a csendjét a kastélyi óra!

Megúnta ő figyelni az idők járását!
Múljanak el felette!

V. AGGOK A LAKODALMON

SORSTRAGÉDIA EGY FELVONÁSBAN, VERSEKBEN

SZEMÉLYEK:

A király
A királyné
Ottó, főasztalnok
Izabella, első udvarhölgy
Bohemund } Karvezető aggastyánok
Kajetán }
Tamás } Céhmesterek
Jakab }
Brunó } a kar tagjai
Elias }
I-ső lovag
Az őrség parancsnoka
A rablók parancsnoka

Egy pap. Lovagok. Udvarhölgyek. Rablók. Őrség. A középkor egy elképzelt szaka, a király várában.

Román csarnok nagy és mély színpadon. Hamar elborúló alkonyat. A háttérben nyilt kapu széles erkélyre vezet, innen elsötétedő erdőkre nyilik kilátás. A kapun az alkonyat sugarai beözönlenek, egyebütt homály. A terem oly nagy, hogy még a népesebb jelenetekben is a magánosság érzéseit kelti. A nézőtől jobbra is, balra is a sarokban mellékajtó. A csarnok két oldalán emeletes karzat-emelvények vannak: a földszintiek az előtérben szabadabb térséggé szélesedők: ide lépcső vezet fel; az emeleti karzatokat oszlopok tartják s korlát veszi őket körül. A terem közepén asztal két trónussal és nehéz székekkel. Fáklyaállványok, egy-két nehéz karosszék egyebütt, más semmi bútorzat. — A függöny felmegy: a kápolnából az orgona dorgáló szava hallik halkan, de egészen tisztán. Pillanatig üres a szcéna, aztán két szolga tisztelettel bebocsátja az aggastyánokat és távozik. Az aggok a homályos és üres csarnokban idegenül néznek körül, bizonytalan szemmel helyet keresnek maguknak, végül is csöndesen az előtérbe lépve és a nézőtér felé fordulva, elmondják a Prológust. — Halk orgonaszó. —

PROLÓGUS.

Bohemund:

Vajjon mit szólnak ehhez a parasztok,
Kik a földet görnyedve, napestig művelik,
Hogy mi henyélünk s e földi lét fölöslegén élősködők
Erőink javát fínom szavak henye faragásán,
Vidám nászdalok kigondolásán:
Pepecselő, drága munkákon töltjük el!
Mert tudd meg ó barátom,
Gyászdalt még szívesebben komponálok.

De mért örülni néked ember s hazug ünnepidnek
S mért az ünnepi fénytől elkáprázva mondani dalt:
»Lám, mégis mily dicső az ember« kezdetűt!
S mért is évődjünk komor öregek, mi titkon,
Egymás közt, hamiskás nevetéssel:
»Lám ugy-e mondom, mily formás csipejű ez a kislány
S a kópénak bizonyára van örülni oka...«
Holott ó Kajetán,
Néha álmomba' hallom:
Hajnalban dörgő szekereken viszik a barmokat ölni!
S naponta ezerével a hidakon vérzenek el
S tán senki sincsen is ez átkos föld felett,
Ki meghallja e szörnyű szenvedések jajszavát...
(Mert meg kell vallanom: vallásos nem vagyok...)
És mégis: ugy-e csuda ez az élet, melyre ébredénk!
S ki tudja: egykor épp ilyen csudára ébredők
Nem folytatjuk-e másutt vak, tudatlan életünk'...!
S ó jaj nekünk, ha ott sem jő elénk, hogy megnyug-
tassa szívünk',
Hogy jajgatva panaszkodjunk néki, aki lenne
Látná és tudván így akarná e nyűgös életet!...
... Hisz néha álmomba' látom:
Szenved és bőg és vérzik és viszket e fekélyes világ
Hiszen megtelik e föld jajjal és sebekkel,
Hiszen forrón tapad a füst a kovácsok műhelyén
Vérző szemek szörnyű sebére!
Mert tudd meg ó Kajetán,
Végetlen e földön a testi szenvedés!

Kajetán:

Ó káldeai, őskori művész,
Ki a sírkőre keselyűket véstél,
Lásd: Végigkisérnek ezek az életen

S megtépik még az aggnak is szivét!
Bizony Bohemund, ilyenkor én is érezem,
Hogy fáj és ó nehéz e vén szív... És mélyen elpirúlva
Szégyellem is magam, ki karvezető vagyok
S ki kényelemben élem át még hátralévő napjaim,
Míg fínom lelki kínokat s lelkem nem egy
Ápolt panasszait érzékeny versben elbeszélem
S megríkatok: vele tetszelgő, lusta nőket...
Festett bohócnak érzem én magam,
Kik szemfényvesztő, szép csalfaságaimmal
Tétlenül lopom e lázas földön szenvedők elől
E bús és szivettépő földi élet minden édes,
Hűsítő javát!!

Bohemund:

S e büszke fejedelem lakodalmán, hol a hazug pompa,
Virág, arany és asszony tartja ékes ünnepét,
Ó mit mondhassunk vének reszkető ajakkal
S hogyan köszöntsük e menyegzőn a mátkát,
Hogy megindúljon: henye életében aki sosem szenvedett
S nem látott embert tönkremenni rútan
És szenvedőket halni igazságtalan!

(Könnyes szemmel:)

Hiszen rohan az átkozott s e földön sehol sincs maradása
S nincsen olyan éjszakai, zúgó, fekete víz,
Mely feneketlen sötétjét szivének elérje!
És éhes is szegény és ó pincékben sorvad élete
S a dúsak hulladékait kerűlgeti, miként az eb
S gyötrelmes éhhalál leselkedik reá!...
... S tán e dúsak közt itt senki sincs,
Ki hallott ily nyomorról Kajetán!
A gazdagok hajléka ez! S mit mondjak itt?...

... E mátkát mégis felköszönti ajkam,
De tudd: amíg majd ünnepélyesen ömöl szavam,
Amig dícséretet szavallok: átkozódom!

(Az orgona elhallgat.)

Kajetán:

Hidd el: szegénynek jó dolgoznia: így csendesül szive!
S csak éjjel legyen éber s néha gyújtson halk világot
S nézvén gyertyafényinél s lábujjhegyen az alvók
Sáppadt ábrázatát: hallgassa ennen szíve dobbanásait!
Ennyi elég!... De mért is néznie
A dúsak vídám ínyenckedéseit, kik fényűzők
S kik mernek még fölöslegessen, fényűzésből ölni
Állatot s a mezőknek élő, szép terményeit!...
... Veled érezek én agg Bohemund,
Mint e hosszú életen mindvégig együtt érezénk,
Két jó barát, kik ifjak hajdan egy bölcs mester oktatásain
Tanultuk elmélkedve, békességben végig-élni
Távol tőled ó zajgó, rossz világ e kis városba' lenn
Bölcs, hosszú s munkás életünk'!...
... De nézd, vonúljunk félre tán:
Agg méltóságunkkal nem egyező
E szolganép közé vegyűlnünk...

(A prológusnak vége. Egészen besötétedett már. Szolgák jönnek égő fáklyákkal, aztán virágokkal, kancsókkal, edényekkel: a fáklyákat tartóikba teszik és az asztal díszitéséhez látnak. Az aggok pillantásra sem méltatván őket, némán a szinpad baloldalára, az emelvény mögé húzódnak: a szinpadról tehát láthatatlanok. — A baloldali ajtón ekkor Ottó, főasztalnok fellép, az előtérbe jön és utasításokat ad. Fiatal, sápadt legényke. Míg beszél, a szolgák zajtalanul dolgoznak.)

Ottó:

Az ötvöscéh két aranyserlegét
Tegyétek a fejedelmi teríték elé!
S a földművelők rozskalácsát szintén,
Mert ez lesz a párnak első étele...
És minden fajta borból készenlétben tartsatok,
Talán urunknak édes borra lesz ma kedve...
S még egyszer intelek: ma úgy dolgozzatok,
Még azt se lássa, hogy világon vagytok-e,
Mert mondhatom, ha ez ünnepen
Hibát találna bármely dolgotokban:
Nem lesz bocsánat, büntetni fogok!...
... Hisz tudjátok ti, hogy e lakomán
A városból ma vének lesznek itten,
Kik nászdalokat fognak énekelni...
Nehogy szégyent valljatok az aggastyán előtt
És elterjedjen a városban híretek:
Lusták mind, henyék s ügyetlenek
Urunknak asztalnok-cselédei.

(Szünet.)

... S te Mátyás is, ki még új ember vagy közöttünk...

(Mellette a szólított szolga megretten és elejt kezéből egy ezüsttálat.)

Hitvány cselédje, épp e percbe' intem...

(A vállánál rázza. A szolgák ijedten állnak és abbahagyják a munkát. — Izabella fellép és a kapunál állva marad. A vének eddig és ezentul előrehajolva figyelnek.)

Ottó (meglátja a hölgyet s kis szünet után a szolgákhoz):

Ha készen vagytok, menjetek!
S még magatok közt tartsatok gyakorlatot!

(Szolgák el.)

Izabella (közelebb jön):

Tán éjjelente most sem alszol s kalandos terveken
Még mindig eltöltöd az éjszakát, hogy így az indulat
Végképpen úrrá lett fölötted?...

Ottó:

Való: a nappalt gyűlölöm s az éjszaka
Még mindig meghittebb bizalmasom...

Izabella:

Veszélybe dönt s megrontja még eszed.

Ottó:

Az éjszaka levegője sűrűbb,
S hajnal előtt különösen vad a szél.
S ha megszokod: a való élet többé nem vidámít
S ha a holdnak fényét megszokod: napfény már nem derít
Az életed is elborúl és derüs érzés többé nem hevít...
Borús tervek bölcsője az éjszaka.

Izabella:

S a gonosz cimborák tanácsa jobban
Növeli még sötét hajlamod! (A vének közt mozgás.)

Ottó:

Tudd meg: engem csupán kalandozási vágy
Kevert e rablónép közé. S hidd el: később meggyűlölém
Gonosz lelküknek szennyes indulatjait...

Izabella:

Akkor mért maradtál köztük még tovább
S kötöttél velük oly szoros viszonyt,
Hogy rájuk költéd minden pénzedet?...

Ottó:

Tudod: hogy érdemet szerezni mindig áhítottam
S egy este új tervem fogant, hogy tőrbe csalván
E rabló-népet szálig elveszítem...
... Ám e gonosz ember lelke váltazásai
Setétebb gondolatra vittek engem is...

(Szünet. A vének közt újra mozgás. Kajetán köhécsel, hogy észrevegyék, de a kísérlet sikertelen. Ekkor halkan:)

Kajetán:

Bohemund, én felfedem, hogy itt vagyunk
Nem illendő ez: hallgatnunk a más beszédeit...

Bohemund:

Szólj! De várj csak! Még ne! Engem
Nem tudom miért kíváncsiság gyötör
S így tán mégis egyet-mást megtudhatunk...

Kajetán:

Megbocsáss, azt tartom én:
Nem illendő ez tőled Bohemund...

(Tovább suttognak, de elvész a szavuk.)

Izabella (tünődve):

Még jól emlékezem: anyád mesélte nékünk,
Hogy hajdan ábrándos volt s búskomor...

Ottó:

S mihelyt kijött a zárdából: kegyetlen lett s gonosz...

Izabella:

S ezért te légy eszes s kerüld e nagy veszélyt!...

Ottó:

Nincsen nagyobb veszély, mint e púpos élete!...

Izabella:

Ám a gonosz cimboráktól jobban félni kell!
Megbízhatatlanok s komoly vállalkozásra lusták:
Apám gyakorta megcsalódott ily barát miatt...
De szavammal ne törődj: most más nevébe' szóllok:
A királyné sírva küldött és nevébe' kérlek,
Szakíts velük s kerüld el szövetségüket!

Ottó:

Hisz tegnap mondtad még, hogy terveimbe' bízik...

Izabella:

A királyné, hogy a délután vihar volt s a villám
A sötétzöld mezőn csapott a nyáj közé,
Folyton sírt...

Ottó:

Sokan csak a halál arcát látván, avagy komor ünnepen
Térnek magukba félőn, kik máskor vigak.
Vagy éppen égi viharkor, ha a mennynek egész
Sötét boltozatja reszket... Ámde én, ki tudja,
Már mióta búskomor vagyok.

Izabella:

A púpos emberektől mindig féltem én!
Jobb lesz, ha kéred őt: bocsásson el:..
Veszélyes lenned itt... S még majd csak visszatérsz,
Mert úgy tudom: nem él az ily púpos soká...

Ottó:

Gyermekkoromtól ér a sorscsapás!
Meglásd: mindünknél is szívósabb életű!...

Kajetán (hangosan):

Bohemund, én felfedem, hogy itt vagyunk!

(Rejtekéből előlép s utána Bohemund. Izabella ijedten kifut. Az aggok mélyen bókolnak.)

Kajetán (bókolva):

Lovag úr, bocsánatod!...

Ottó:

Ti itten vagytok s már ilyen korán
S tán mindent is hallottatok?...

Kajetán (igen elvörösödik):

Szólani többször akartunk s ittlétünk felfedni előtted,
Ám társam, az agg Bohemund (— Bohemund meghajol. —) többször ellene szólott;
Ő nem kivánta megzavarni szép beszédeid...

Ottó:

S mért itten vártok dolgotokra?

Bohemund:

Idegenek vagyunk mi itten jó uram
S a viszonyokkal ismerősök sem vagyunk
A vecsernyére mi már későn érkezénk: agg lábaink
Lassabban hoztak fel a rossz uton, miként reméltük...

Ottó:

A király a céhek küldöttségeit
Vendégül látta egy terembe' s hússal
S borral megkínálta... Ott nem voltatok?

Bohemund:

A vendégségről mi korábban eljövénk
Hogy működésünk színhelyén egyet s mást megbeszéljünk,
S egy szolga kérésünkre ide vezetett...

Ottó (közel megy):

Ha mindent meghallottatok: jövendő hallgatástokért
Kérlek, fogadjátok hálám e kis jelét!

(Erszényt vesz elő s átnyújtja.)

Kajetán (a sértődöttség és harag egy mozdulatával visszautasítja).

Ottó:

Úgy látom, nemes aggastyánok, tudjátok sorsomat,
Kik bölcsek s méltók is, hogy mindent tudjanak!
Kérlellek szépen: hallgassatok rám tehát!...
... Egészen eddig nyugton éltem és szolgálatom...

Kajetán (közbeszól, Bohemundhoz):

Bohemund, úgy vélem: ez nem tartozik miránk!...
Szíveddel értsd a szenvedőt: de élni tudj!
És nehogy méltóságodat lágyszívűség
Érzelmes ifjú nép előtt alázza meg!
Az ifjú könnyen visszaél az aggok gyöngeségivel,
»Az aggnak tisztelet!«, ha gyakran őt nem inted.
(Ottóhoz): Ezért uram mi kéretlen bizalmadat
Társam nevébe' szólok: nem fogadjuk el!

Ottó:

Az aggnak tisztelet: de mért hogy ily kevély,
S csak nem is szólhat véle az, ki nagybeteg szívét
Beszéddel csöndesítené... Úgy nézem ily
Bölcs aggastyánokkal még szólni sem lehet!...

Az aggok (összenéznek).

Bohemund:

Ha így van, add elő, mi bánt!

Ottó:

Vaj szóljak-e, mert félni kell:
Nem ért meg más ember ily dolgokat!

Bohemund:

Kevés beszédből is megért tapasztalt, agg eszünk!
Csad add elő: s mi bánatod meg fogjuk érteni!

Ottó:

Jó aggastyánok, bánatom orozva ejt meg engem!
Engem nyomasztó képzelet ezer alakja űz
És farkasok a lelkemet üvöltve űzik!
Ki meztelen a hideg erdőkön szalad
S a fák sötét gyökén ijedve fennakad!

Kajetán:

Erős a bajt, hogy éljen, bátran űzze el!

Ottó:

Ó jaj, de bánatán ki már nem úr!
S ó jaj nekem, ki gyötrő látomás vagyok, magamnak is!

Bohemund (közel megy hozzá szánakozva):

Fiam, bővebben add elő, mi bánt!...

Ottó (fölriad):

Kérlek: az éj sötét s az áradás az útat mind elrombolá!
Szállásról gondoskodtam én: töltsétek itt az éjt!

S holnap majd derűs, napfényes reggelen
Békével és derűsen indúlhattok útnak...
Most pedig négy társatok hívjátok el
És rendezkedjetek...

(Kimegy. Szünet. Mintha a két agg kissé zavart volna.
Aztán egymáshoz hajolva:)

Kajetán (halkan):

Őszintén szólva, kezdetben kissé megdöbbenék,
Furcsa dolgokat beszélt, nem érthetém egészen:
Szokatlan nékünk ez az élet Bohemund!
De visszanyertem későbben nyugalmamat!

Bohemund:

Csudás e földi lét! S úgy nézem, átkos sorsharag
A fejedelmek palotáit sem kerűli el!

Kajetán:

Jó fiú, ügyes, komoly s bár szeles kissé, érti dolgait
S való: jól végzi tisztét hanyag cselédnépe közt:
Szigorú és eréiyes, de udvarias, ahol illik!
S az aggastyánokat is illőn tiszteletbe' tartja!

Bohemund:

Mint tőle vártad volna: nemesebb beszéde,
A szíve érző s mély gondolkodású is, de féltem:
(A homlokához mutat:) Lassan sűrűdik, már jön a borúlat
S a holdnak tűkörét egy lehellet
Máris elhomályosítá!...

(Izabella a bal ajtón fellép. Kezében papirtekercs és két pénzeszacskó. Az aggokhoz jön és a tekercset átnyújtja Bohemundnak.)

Izabella:

Aggok, levéllel küldött engem úrnőm!

Bohemund:

Minékünk szól-e, mondd s kettőnket illet-e?

Izabella:

Kettőtöknek küld írást asszonyom!

Bohemund (olvassa):

»Jó aggok, hallom, várakoztok; szépen kérlek,
Velem ma bármi essék: ha gyöngeség fog el, vagy félelem,
Tudjátok meg: én elhagyott vagyok!
S ezért az aggok bölcsessége megsegíthet engem
S igen nagy tekintélye szintén s pártfogó szava!
Ne kérdjétek kérésem nagy okát,
De titkot tartván írott szavaimról
— (Agg szívetekre s Krisztusunkra kérlek!) —
Küldjétek vissza levelem!
A királyné.«

Izabella:

Kérő szavam s kis pénzemből csekély ajándékom
Vegyétek szívesen s ne sértse büszkeségteket!
(A két pénzeszacskót átnyújtja.)

Bohumed (visszaadja a levelet és igen csodálkozva):

Úrnőd királyné! S nem érthetem, minő bajokban
Vagyunk, polgárok, erősségei, holott hatalmunk semmi sincs!
Jó szív: ez mindenünk! S ha szív lendít ügyén
Izenjük néki: számítson reánk, szolgáira!
Ám te pénzed eltedd s tisztes aggastyánokat
Máskor ne sérts ily csúf ajánlatokkal!

Kajetán (indulattal):

Tedd gyorsan el, mert igen megharagszunk!

Izabella (igen csodálkozva):

Szokatlanúl jó emberek lehettek!
Jó hírt viszek, mert szívem máris felvidúlt!
Az Isten hosszú öregséggel áldjon! (Izabella el.)

Kajetán:

Ej, mi dolog, tán megfordúlt a sors!
S gonosz haragja fejedelmi palotákba' dúl!
S hozzánk fut minden, gyönge aggokhoz s mint rossz bírótól
Tanácsot kér s itéletünkért csúnya pénzt ajánl!

Bohemund:

Szörnyű bajok csíráját sejtem itten, Kajetán!
E furcsa világ szívemet szorítja össze
S ki tudja még, mily dolgoknak leszünk tanúi!

Kajetán (indulattal):

Kígyók isznak e vízből s e forrás vize mérges!
Hidd el: nincs más bajuk, mint renyheség!

Bohemund:

E szolgáló jó szívű nő volt, bár kissé tudatlan
S a királyné nemes beszéde szép és megható
S velünk nagy tisztelettel szólott mind a két személy!

Kajetán:

Bohemund, a nő szavakkal veszteget!...

Első lovag (benéz a terembe, int s kiált):

Erre, erre jöjjetek!... Itt vannak már és rátok várakoznak!

(Tamás, Jakab, Bruno, Éliás, idős férfiak balról húros hangszerekkel jönnek. Félénken nézelődnek. Lovag el.)

Éliás (meggyőződött, hogy egyedül vannak, az aggokhoz, az előtérbe siet, lelkendezve):

Jaj, csakhogy már magunk között vagyunk, mily lidércnyomás!...

Tamás (ugyanúgy):

Jaj, csakhogy itt vagyunk már köztetek, szörnyű az ily kisértet!...

Jakab, Bruno (ugyanúgy):

Kietlen, szörnyű hely!...

Éliás (ugyanúgy):

Bágyadt vagyok s egész elgyengülék!
S a gyötrelemtől kezdek álmosodni!

Bohemund, Kajetán (nyugtalanúl):

Mi baj az istenért, bölcs férfiak!?...

Éliás:

Azt kérded, hogy mi baj? Nem láttad volna őt?!

Bohemund (izgatottan):

Hamar mondd meg, kit kellett volna látnunk?

Tamás:

Való? Nem láttad volna még...
Nem láttad volna még a púpost?!

Bohemund (észbe kap, kiáltva):

Talán királyunk volna púpos, Éliás?

Kajetán (elgondolkodik):

Való: mióta zárdából kijött s a trónra ült,
Sosem mutatta még a nép előtt magát...

Tamás (fenkölten):

Üres kastélyban ily kietlen nép között
Bolyongunk hontalan... Bölcs az, ki honn maradt!...

Éliás:

Sűrű szakálla erdejét kerek hasán nem állhatom!...

Jakab:

És épp tövén nőtt egy fehér csomó!...

Brunó (mély hangon):

Setétlő szőre korcs mellére hull!...

Jakab:

Sosem nyiratta még: mondják inassai!...

Éliás (Brunóhoz):

Megnézted púpját, mondd Bruno?... Nagy rémület miatt
Megémelygett a gyomrom és a hányásvágy gyötört...

Brunó (valamit dörmög).

Éliás:

Jaj, Kajetán, úgy émelygett a gyomrom,
Hogy hányásvágy gyötört... sokkalta szívesebben
Már honn volnék a műhelyembe!...

Jakab (gúnyosan):

A jó borocska mellé húz szived!...

Éliás (sértődve):

Kegyed se törje más dolgán fejét!...

Kajetán (indignálódva):

Nem rút viszály való hozzátok férfiak!...

Bohemund (kissé bágyadtan):

S mondd, gazdag vendégségbe'volt-e részetek?

Éliás:

Jó volt e vendégség, bár egy kissé sovány...
Bizony, bizony, már látom is: fukarkodik
Királyunk ő kegyelme!

Jakab (megfontoltan és gúnnyal):

Te bort és húst egyszerre bőviben nyelél:
Tehát egészen jól esett, ne is tagadd!...

Éliás (epésen):

Talán kegyednek! És rám fogja most!

Bohemund (hizelkedve):

Hogy két bölcs férfiú közt békesség sosincs!

Éliás (kitör):

Jakab úr nem nyughatik s nem nézheti jó szívvel
Amért esténkint egy kevéske bort mérek magamnak...
S nem vagyok olyan híres fukar, mint ő kegyelme...
S nincs-e igazam?... Talán bizony búsongjak
Másokért, mondván: »komisz e földi élet!«... s teszem:
»Mért is van legényem torkában gonosz-seb?«...

Igy inkább élem világomat s megengedek
Egyet s mást magamnak, munkám ha végezém...

Brunó (mély hangon, haraggal):

Mit is dicsekszel folytonosan?...
(Nem figyelnek rá.)

Jakab:

Fukar nem voltam még sosem. De költekezni bőven
Ne merjen az, ki származásra földhöz áll közel...

Tamás:

A kápolnába' mért nem voltatok?...

Kajetán:

Elkéstünk, mert fölötte fárasztott az út.

Éliás:

Ő engem megszólított egyszer s kérdezé:
Hogyan megyen sorunk s a céhek dolgát firtatá
De oly csöndessen és üveghangon beszélt
Hogy szörnyű rémület fogott el engemet
S nem tudtam mit felelni, csak vacogtam...

Tamás:

Púpos király, hogy is mondjam, nem jót jelenthet ez!
Egy törpe emberen arany fejékesség: álomfejtők között
Hallottam egyszer egy igen rossz véleményt!...

Brunó (mély hangon):

Volt nálam egy púpos inas: a Mátyás...

Kajetán (az előtérbe lép, halkan Bohemundhoz):

Mióta trónra ült, nehány bölcs s jó intézkedés
S kemény kezű kormányzás dícséri szellemét.
Árvizidőben is kiküldte kapitányait:
Segítni szenvedőt s földhöz ragadt szegényt!
S megőrzé eddig országunknak méltányos jogát.
Mit gondolsz, bölcs személyét testi gyöngeségeért
Ily sok szidással mért is illetik?

Bohemund:

Úgy vélem, aki látja fél és szenved is, mert föld alatti
Setét erőkre gondol. S lásd: elméje bár dicső,
Alakja másmilyen s ezt szörnyű nézni, míg itt jár közöttünk!

Kajetán:

Ily bölcs királynak testi bántalom nem szégyene!

Bohemund:

Ó vajha asszonyszív úgy érzené, miként mi aggok,
Hogy mily különb királyi bölcseség szép ifjak termeténél!
De jaj, aki kegyetlen sorsa fűzött hozzá mindörökre!

Kajetán:

Jó szíve s tettei enyhítsék csúnyaságát!

Bohemund:

Hidd el, még ember nem enyhitheté a sors setét csapásait!

Kajetán (elgondolkodva):

Nem értem ezt, hogy' gondolod!...

Tamás (fenkölten):

Pedig királynénk nemes, fínom személy!
És hogy is mondjam: olyan sáppadt szegény!
Ruháját néztem: fínom szövésű selyem volt
S rajta drága aranyhimzés is nagy-bőviben volt
És az aranymíveseknek fínom láncai...
S csak azt mondom most is, amit eddig én:
Az iparosnép nagy művészete csak arra méltó,
Hogy az asszonyfélét nemesítse véle!

Brunó (mély hangon, haraggal):

Te is miért dicsekszel folytonossan!
Talán kiváncsiak vagyunk beszédeidre!...
Van itt két vén ember: népünk esze,
Majd ők beszéljenek...
(Nem figyelnek rá.)

Bohemund (elgondolkodva):

Fölötte szánom én e hölgyet!...

Éliás:

Bizony szegényt!... Kiváncsi volnék, mért is ily
Beteg törpének szép leányzó?...

Jakab (gúnnyal):

Lám, lám, mi mindennel nem gondol Éliás!...

Éliás (epésen):

De mért is gondol én velem kegyed?!...

Tamás:

Bizony, nem jó minékünk itt! Sivár, setét,
S oly borzongós e hely s vizkóros, mint a ház,
Mit lusta kőmives nem gonddal száritott!...

Éliás:

S a templom udvarát két szolga felmosá...
S tisztára súrolt minden kis követ...
Bizony borzongott tőle hátam, míg elnézegettem:
Nem tudnék lakni itten, annyit mondhatok!

Jakab (gúnyosan):

Hol is van csak hamar egy kis műhely szemetje,
Hadd hentergessük benne Éliást!...

Kajetán (oktatja):

Bizony apró hibák az életünk' teszik meleggé
S nem bánom azt a foltot, mely rideg tökéletesség
És tisztaság rovásán szívemet hevíti!...
Nem tudhatod te ezt, ki agglegény vagy, jó Jakab!...

Jakab (megfontoltan):

Bocsánat agg, ha ebben tévedék!...

I-ső lovag (sietve jön):

Gyorsan készüljetek!... Mindjárt jön a király!
Céhgyűlés van talán?... Tanácsot tartani ráértek otthon is!
S ha kürtszót hallotok, nagy csöndesség legyen!

Kajetán (hidegen):

Úgy lesz Uram!...

(Lovag el.)

Brunó:

No nézd, minő goromba ez velünk!...

Kajetán:

(int: Brunó elhallgat. Két csoportra oszolván, felmennek a földszinti karzatokra. Az elgondolkodó Bohemunddal megy Tamás és Jakab; Kajetánnal Éliás és Brunó. A hangszereiket hangolják. — Nemsokára kürtszó. Csöndesség).

I-ső lovag

(bejön, kiált): A király! (Távozik. Néhány pillanatnyi csönd. Fellép egy törpe, mellén-hátán púpos ember, fekete szakállal, fején arany korona. Mellette a királyné: sápadt hölgy, meleg, sötét szemekkel. Utánuk: Izabella, Ottó, egy pap, három udvarhölgy, három lovag, szolgák).

A király

(az előtérbe jön, az aggokat keresi szemmel. Int nekik: jöjjenek közelebb. Bohemund, Kajetán lejönnek az emelvényről és mélyen bókolnak. Ekkor halk hangon):

Mi rátok rég kiváncsiak vagyunk már.
Nagyon bölcs emberek hirében álltok rég előttünk.
S bár eddig gondosan elrejtezénk a nép elől,
Hogy majd egy s másfelől kikérjük véleményetek:
Most szívesen megengedők, hogy mennyegzőnkön ti, a nép esze
Ajándokot és nászi éneket ajánljatok nekünk...
S hogy ép erőben láthatunk: igen örvend szivünk!

Bohemund, Kajetán

(a beszéd alatt összenéztek. Most igen mélyen hajolnak).

Kajetán:

Felséges úr, jótéteményekért köszönni jöttünk!
... Hogy áradás volt messze földeken s a szennyes árban

S a sötét vízben éjjel fulladt emberek hullái úsztak,
Felséged akkor elküldé sok kapitányait:
Segítni szenvedőt s földhöz ragadt szegényt...
S megőrzé eddig országunknak méltányos jogát...

A király (közbeszól):

Aggastyán, hogy hínak és hogyan származol?...

Kajetán:

Felség, Kajetán nevem s ez itten társam, az agg Bohemund!... (Bohemund meghajol.)
S mindketten Arméniából származánk, hol kopár, vörös hegyek
A tenger partjait szegélyezik s hol sötétebb egen
Másféle csillagok járása van. Király, hidd el szavam:
Ott sokkal több a csillag s mind sugárzóbb és kövér
S a távoli népnek sok szokása más: mind halkabb, szomorú.
De mi vándorok sok országot bejárván céltalan
Most agg korunk egy új hazában halkan szálla ránk...
S gyermekkorunkét — ó ki tudja — igen messzi ország —
Sosem láthatja már viszont elfáradott szemünk...

A király (gyűrűt húzott le az ujjáról):

Kérlek, fogadd el gyűrűm bölcsbeszédű agg
E gyűrűt úgy adom, mint barátság jelét.
A köve zafír, s miként rubint és rőt agát, megóv ez is
A magyarázhatatlan búskomorság bánatától...
S véd a zuhanástól is és emberét
Gyakorta vidámmá teszi... Viseld soká!...
És béke mindnyájatokkal!
(Leül az asztalhoz a trónszékre, mellé a királyné és a többiek rendben. A cselédség zajtalanul szolgál. Bohemund emberei az előjátékot játszák.)

Nászdal.

Bohemund (köhécsel és remegő hangon kezdi):
Lám, mégis mily dicső az ember!... Dorgálja őt a bölcs
És életéről hány rút hibát gyötrődve följegyez!
És feddi őt az egyház titkos szenvedelmekért...
És én is, ki megettem rég agg életemnek java kenyerét,
S az ifjúkor nagy szenvedéseit ki elfeledni nem tudom
(Ó megmarad az mindig is mélyen belevésve a szívbe!)
Nyűgös agg én, már-már elfordúltam tőle végképp
S dicséretét egészen elfelejtém!...

De im ily fényes ünnepen az aggnak szíve békél:
Lám, mégis mily dicső az ember s élete!...
Lám, mégis csodálatos gyengéd szervezete titka!...
Lám, mégis fényes ünnepe, hol a szépség diadalmas
S felejthetetlen hölgye, kinek fínom szava enyhít
S fuvolás szava a bánatot elűzi!...

Kajetán:

Dicső az ember ünnepe, hol a szépség diadalmas s
a fáklyák füstje száll...
S a bor hulláma miként Perzsia bíbor szőnyege leomlik...
S a hölgyek sok drága fátyola szintén: miként a lant-madár
Puha tolla lehull...

Bohemund:

S már a latin mennyegzőkön
Dicsérték gyengéd gyümölcsöt...
S zöld tükörű vízben a hűs
Medence-fenék puha mélyén
Moha között kedvire élő
Fehérhusú rákot...
S az agg kőkutat zöld növényekkel,
Piros virágokkal ékesítvén,
Nemesfajú fürtökkel is
Hűs homályú udvar mélyén teliaggaták.

Kajetán:

S az útszélen fehér bárányka legelt
S feje fölött függött zöld ennivaló...
De a vidám lakodalmi menet közeledvén,
A bárányt szekerén feláldozni vivé,
Fehér bárányt s lakodalmi kalácsot...

Bohemund:

S korunk, mely előbbre van a régi századoknál...

(E pillanatban jajszó megszakítja a dalt.)

Ottó (feláll, az aggok felé jön):

Ó jaj nekem, a szenvedést nem bírom el tovább!
Az aggok bús dala gyötrelmeim tüzét hevíti!
S ó jaj nem bírom el a sors csapásait!

A király (haragosan):

Mért bánt az aggok éneke s zavarsz meg minket is!

A királyné:

Ne vedd zokon, álmatlan ember ő s ezért heves...

Ottó:

Ó jaj, balsorsú ember az, ki mindig bánatos!
S a vidámság helyén mindig is búskomor maradtam!
S bágyaszt a sorscsapása is: nem bírom elviselni!

A király:

Ottó, tudom, hátam megett hogy csúfolsz engemet
S a szolgákkal is régen rosszul bánsz öcsém!
S ki jól végzéd szolgálatod: gonosz vagy most s hanyag!
Hidd el: rég sejtem ám e változás okát!

A királyné:

Kérlek, ne hidd, király! Csak szótalan s komor!
S hogy bölcsebb náluk: ritkán szól velük!
S meggyűlölék e szolgák őt ezért!

Ottó:

Ily ügybe' pártatlan bírót, ki higgadt
És nem haszonleső: hol is találhatok?

A királyné:

Ó azt hiszem, kinek hatalma nincs,
Balsorsán nem segít bírák itélete!

Ottó:

Hidd el: panasz könnyíti szívemet!

A királyné:

A helyzetedben nem tudom, nem bölcsebb-é, ki hallgatag?

Ottó:

Kérlellek aggastyán, légy bíró s dönts ez ügyben!
S ha nincs igazság részemen, majd bölcs szavadtól enyhülést
S intelmeidtől gyógyulást talál az üldözött!...

Kajetán (kezével elhárítja):

Hogy gondolnád uram, polgárokat,
Nem illet minket ily magas kitüntetés!

A király:

E tisztet ím rátok ruházom!
Hadd lásd: mily hálátlan s gonosz!

Ottó:

Gonosz nem voltam még sosem!
S egészen eddig nyugton éltem és szolgálatom
Békésen végezém s nem bántott gőg s harag,
Szolgák között amért kell élnem életem!

Bohemund:

Előbb arról beszélj, hogy töltéd ifjúságodat
S mi volt e bűn s nagy bánatod szülőoka!

Ottó:

Aggastyán, hidd el: a gyermekkorom keserű volt s mégis
Felettem igen halkan múlt e drága kor...
S mint beteg, aki lábbadozó már s jár a mezőn
S hogy érte süt a napfény: érzi s hogy rá figyel az ég
S lánytestvére s anyja becézik őt s a lágy szél
Sáppadt homlokát gyengén és nagyon halkan simogatja:
— Bágyadtan éltem én és álmodoztam is,
Ki életemnek nagy veszélyeit még észre sem vevém!
Ám nem rég a gyermekkor e kábulása tűnt
S zavartan állok most és megriadtan!

Bohemund:

Fájdalmas ifjukor! Lásd Kajetán,
Ez ifjú is most élte kezdetén, miként mi hajdan
Riadva észrevenni kezdé életünk szörnyű veszélyeit
És ó ki tudja: hogy, s mikor fog csöndesedni szíve!
Hidd el: most sírom széliről nem vágyom vissza és
Nem is kivánom újra kezdeni!...

Kajetán:

De félek: tűrni nem tanult s túlságosan
Feljajdúl még, ha éri sorscsapás!

A királyné (kipirul):

Jó Bohemund, te jó szívű vagy s jobban érted őt!
S az Isten érte boldog öregkorral áldjon!

Bohemund (a királynéra, aztán Ottóra néz zavartan):

Ó jaj, most térek észre s félelem fog el
Ó bár megcsalna most tapasztalt, agg szemem!

A királyné:

Nagy félelem fogott el engem is s a szívem elszorult!

Ottó:

Nem csalt szemed. Együtt nevelkedénk!
S hogyan feledje emberszív a serdült évek bánatát!
Hidd el, jó aggastyán: megejté versed szivemet,
Hogy ifjúságod szenvedéseit megemlítéd!

(A király és kísérete felállott, távol kürtszó).

A király (az előtérbe jön; igen keserűn):

Vonuljak félre tán, amért púpos vagyok?!

Ottó:

Én nem tudom, mit tégy király, bizonnyal bölcsek tetteid
S e bölcseség felsebzi mégis szívemet!

A király:

Mert bágyadt vagy s erőtelen
Az élet fáradalmait viselni szótalan!

Ottó:

Való király, nálad gyengébb vagyok!

A király:

Való: balsorsú ember az, ki mindig bánatos!
De ilyen ifjuban, hogy szégyenérzés nincs panasz-szót ejteni!
Hiszen mióta élek rút csúfolkodás és sugdosás személyemet
Körülkörnyékezi s nyomán emésztő gondok áradatja:
Talán e föld terhére van setét, bús életem!

Kajetán (határozottan):

Ily bölcs királynak testi bántalom nem szégyene!

Bohemund (halkan):

Még bölcsésség sosem enyhítheté a sors sötét csapásait!

A királyné:

Ó jaj, mily komor lett e hely s én igen félek itt!

A király:

Hidd el: mindeddig szerény voltam s búskomor!
Mégis így mi vár reám: a sírgödör!
S ha más elől pirúlva mindig megfutok,
Végül is majd más helyem hol lesz, mint sírom éjszakája
S évnap előtt a sötét föld öle!!

Kajetán:

Ó fárasztó, gyötrelmes életünk!

A király (homlokára teszi az ujját):

Ez ifjú anyja is megcsúfolt és gúnyos beszédein
Soká töprengtem egy zárdába elvonúlván
S ott más nagy elhatározásokat követni megtanultam!

Bohemund:

Vigyázz király! S gondold meg terveid!
Hajlíthatatlan elhatározás megrontja életünk'!

A király:

Ne hidd! Erős kezek közt megjavúl a sors!
És elhatározám, ki egyszer is csufolni merne;
Súlyossan érje büntető kezem!
Hidd el: nehéz kivinni ezt, oly férfinak, ki küzködik
S mint én, ki irgalmas szívű: de visszaszerzem így
Amit gonosz hatalmak tőlem elraboltak!...
Mit szólasz erre?

Kajetán:

Alulról jön a sötétség s a föld alól a vihar
S mély gödrökből a halál szele orvul előtör!
A félelmet, szerelmi kínt, halált és égi vihart,
Mint fagyot, jégverést ez átoksújtotta földön
Eltűrnünk kell, míg tart e nyűgös élet!
Hisz derék ifjú és dicsérem őt, de mért szívet így el-
lágyítnia!
Hisz tudni kell: fárasztó életünk, amíg e zord,
Kopár és ellenséges föld felett járunk békétlenűl
S nézünk az ég felé... Ki tudja: mennyi szenvedő
Elpusztult igazságtalan s hány hősnek férfiszíve már
Dacossan visszafojtá gyötrő szenvedéseit!...
Ezért az bölcsebb s boldogabb, ki béketűrő és szivét
Ki csendesítni tudja...
(Szünet).

A király:

S Bohemund, te mért nem szólsz, tán félted életed?...

Bohemund (keserűn):

Bátran kimondhatom: bölcs ember vagy király,
De testi bántalmad miatt miért is házasodtál
Mert jaj, kit sorsa hozzád fűzött mindörökre!

(A meglepetés csendje.)

A király:

S mondd, nincs-e nékem is az élethez jogom?

Bohemund:

Valóban bölcs szavad királyom, ámde félek,
Nagy bölcsesség se' szüntet gyötrő szenvedést!

A királyné:

Jó aggastyán, kettőtök közt szívem már megnyeréd
Rég látom, jobban érted agg, a szenvedők szivét!

Bohemund (elvörösödik):

A király:

Való tehát? E föld terhére élek én?
S mély sírba dőljek, mert púpos vagyok?...

Bohemund:

Királyom, nem tudom mit tégy: itt elhagyott eszem!
S most megzavart szivem ragad magával
És fékezetlenűl gyötrelmes szánalom!

A király:

És engemet nem szánsz-e agg, ki sokat szenvedék?...

Bohemund:

Király vagy jó uram s nem is vagy ifju már
S az ifjuságot szánom én, mely szenved s elnyomott

S fesl̃ő virága elromolván pusztul el!...
Ó szörnyű életünk!...

A király:

Aggastyán, féltelek, nem ösmered eléggé,
Gyakran az ifjuság milyen részvétlen és gonosz...
Lásd, való: ő ifjú még, de karcsú ehhez s messzi tájak
Vidámsággal várják és hány asszony szive még!...
Ám szerencsétlen voltam mindig én s éltem már alkonyúl
S kinek reményem már a sírgödör csupán,
Bús, meddő életem során, ó jaj hány asszony gúnyoló szavát
El kelle tűrnöm... Most se szánsz-e még?...
Mit szóllasz erre?...

Bohemund (halkan):

Tagadnom nem lehet, hogy szánlak téged is!

A királyné (halkan):

Jó Bohemund, kezdettől benned bíztam rendűletlenűl,
Miként atyámban, aki rég a föld alatt pihen...

Bohemund:

De jaj, elmúló életed volt mindvégig borús
S ez ifjú hölgynek életét most elborúlni látván,
Ő érte mégis jobban fáj szivem!

A király (haraggal):

Igy hát gonosz szavaddal nem törődöm és
Bölcs véleményedet sem tartom semmire!
Ugy látom: agg szemed parázna... s visszasandít
Az ifjúkor múlt kéjei felé s ez megzavar...
Hidd el: nem is szép tőled ez! S hozzád való
Kedvetlenségemet megérzed életed során!

Brunó (mély hangon, igen búsan):

Meggyanusítod őt király, ilyen jó férfiút!...
(Elhallgat, mert ijedten integetnek társai.)

A király:

De téged bölcseségedért kísérjen élted útjain
Királyod hálás indulatja, Kajetán!
S fogadd el most remek rubin-gyürűm!
(Gyűrűt húz le az újjáról és átnyújtja.)

Kajetán (röstelkedve, halkan Bohemundhoz):

Bohemund, mondd, mit tegyek, igaztalan
Már kétszer ért ma engem ily kitüntetés...

Az őrség parancsnoka (fegyverben jön):
Bocsánatod Felséges Ur, a híd előtt nyolc fegyveres
Jelét már kétszer kürtölé és szócsövön kért sürgős engedelmet,
Hogy járúlhasson mindjárt most Felséges Úr elé!

Ottó (igen elsáppad).

A királyné (igen elsáppad):

Király, nem lesz tanácsos éjszakán gyanús
Látogatóknak nyitnod várkapút!

A király:

Minő gyanús vitéz kopogtat késő estelen?!

Az őrség parancsnoka:

Úgy vélem jó Uram, vándor lovag lehet!

A király:

Ha sürgős ügy, adass hát kürtjelet!

A királyné:

Király, megbánhatod: ily vendégektől félni kell!

A király:

Ne félj, erős az őr s ki tudja: tán jó-hír hozók!
Sürgős ügyükbe' bár gyanítok koldulást!
S ezért te százados vigyázz: ne lopjanak s őrséged résen álljon
Amíg e vendég el nem távozott! S ügyelj:
Kezedbe adja fegyverét az őrcsapat szállásain!

Az őrség parancsnoka:

(a kapuban int, aztán el. Kürtszó a távolból hallatszik, amint a hidat lebocsátják. Néhány pillanatnyi csönd.)

Ottó (igen halkan):

Agg Bohemund, hozzám való jó indulatjaid
Köszönnöm kellene, de félelem fog el:
Tán mindjárt is megváltozik kegyes ítéleted!

A királyné:

Nem félek többé: benne megbízik szivem!

A király:

Nem érthetem, miről beszéltek itt?

Nyolc rabló:

(hiányos páncélban föllép, mögöttük a várőrség.)

A rablók parancsnoka

(az előtérbe jön, kezdetben bizonytalanúl mozog, aztán határozottan a király elé lép):

Felség, mi rablók vagyunk a hegyek közűl, szabad vitézek.

De hogy idén a vizek szörnyű áradása elmosá az útakat,
Pang a kereskedelem, kevés a zsákmány s mi únjuk életünk...
S őszintén szólván, kissé éhezünk is...
Négy napja már, hog mit sem ettünk s edzett térdeink
Kissé reszketők s közűlünk egy gyöngébb legény
Ma már a másvilágon vacsorál!...

A király (nagy haraggal):

Rablók mernek-e jönni, veszett gonoszok
Színem elé ilyen ünnepi órán!... Lándzsások!

(Az őrség beljebb tolúl.)

A rablók parancsnoka

Felség, mért lettél haragos: mi a hűségünk
Színed előtt bizonyítani jöttünk!

Kajetán:

Bátor vagy gonoszok kapitánya!
S furcsa kalandokat űzni merészelsz!

A király (haragosan):

S hogy bizonyítana rablónép, ki sosem szavatartó!...

A királyné:

Király, az ily rabló gonosz s megöl sok ártatlan kereskedőt!
És vérrel is gyakorta megfertőzi gyilkos ujjait!

A király:

Való! S a tisztem az, hogy rossz s garázda népeket
Örökre csendesítsem el! S hogy bátor lett s merész
S ennen vesztétől nem riadva felkeres,
Mondjátok mit tegyek, hogy méltó büntetést vegyen
S kiáltó példájától megremegjen minden ily zsiványa!

A királyné:

Király, én azt tanácsolom, vágasd le őt és társait
S halála lesz kiáltó példakép a gyilkosok előtt!

A rablók parancsnoka (magába mélyed):

E hölgy az életemre tör s nem is tudom miért!

A király:

Való! Mindjárt levágatom: vezért és társait!
Mit gondolsz aggastyán e rablónép felől?

Kajetán:

El nem tagadhatom: e bátorság tetszésem megnyeré,
Tán hallgasd meg szavát előbb
S később határozd el halálukat!

A királyné:

Veszélyes bűnösökkel szóba állani:
A bűnösök beszéde, mint kigyóké: bűvölő!...

A király (elgondolkodva):

De tán megtérni jött s az ily rabló jó fegyveres!

A királyné (növekvő izgalommal):

Megbízhatatlanok s komoly vállalkozásra lusták!
Ha életét kiméled is: vesd őt setétlő tömlöcökbe!

A király (elgondolkodva):

Hogy mit tegyek velük: nem is tudom!...

A királyné (arca kipirúl):

Avagy kiméld az életét, de kergesd innen el!...
S országaidból is száműzd örökre őt!...
És vedd szavát nagylelkűségedért: hogy elmegyen
S felhágy kegyetlen mesterségivel!...

A rablók parancsnoka (rendületlenül):

Tökfilkó nem vagyok. S ha eljövék
Míg mindent el nem mondtam: nem is távozom!

A királyné (lágyan):

Jó lovag, innen menjetek el s te a te dolgaidat
Máskor mondd el urunknak, most a szivét
Hidd el: egyéb gondok keserítik!...

A rablók parancsnoka (határozottan):

Rossz a szolgák helyzete Felség, ámde mi mégis
Inkább hű katonák lennénk, mert únjuk már nyomorunkat
S hűséget tennénk kardunk felajánlván
Hajlandók igaz úton járni ezentúl!...

A király:

Ám, hogy nem csalsz meg, van-e bármi bizonyság?...

A rablók parancsnoka:

Rabló volnék, mégis hű a királyhoz!

A király:

Rablók puszta szavában nincs aki bízna!...

A királyné (lágyan):

Jó lovag úr, ha való, hogy kínoz az éhség,
Kérlek, tarts mivelünk! És társaid is
Lenn lakomázzanak udvarainkon!
S máskor majd alkalmas időben
Jöjj el a hűséged bemutatni!

A rablók parancsnoka (rendületlenűl):

Elmondok valamit: s ez a hűségem bizonyítja!
S Felséged, hiszem is, majd méltányolva beszédem
Rendes szerződéssel mindünket befogad seregébe
S régi vezért engem, megtesz kapitánynak!

Kajetán:

Látszik, rabló vagy, ki örökre magános:
Igy a való létről hamis álmok' s képzeleteknek
Sok hazudó képét formálva fejedbe'!...
Tán a világ majd ünnepet ül, ha te megtérsz
S duplán lát el a zsolddal!...

A rablók parancsnoka (zavartalanúl):

Dolgomban ki helyett vagyon itt beleszólásod?
Tudd meg: olyan kitünő hűségi tanúság, mint az enyém
Zsoldnál többet is ér még!

A király:

Szájas férfi lehetsz, ki az aggok előtt sem tartasz
Tiszteletet... No de lássuk: mit mondasz tanuságúl
S mondd el: hány katonád van még rablócsapatodban!..

A rablók parancsnoka:

Mi nyolcvanan vagyunk s mindegyikünk
Jól tudja minden dolgodat s hogy ünnepet ma űlsz.
Eljárt közénk egy hírhozó, ki minket jókor éstesíte
S bizalmamat is megnyeré, mert szó, mi szó!
Ő engem némely szűk napon még pénzzel is segített
S megengedém ezért, hogy éjjelente néha
Tanácskozásainkon résztvegyen!...

A király (elsáppad):

Egy emberem rablók között! Ezt nem hiszem!

A királyné (egészen kipirúlt):

Minden szavad hazug s talált ürügy,
Hogy eljöhess és koldulással minket megzavarj!...

A rablók parancsnoka (rendületlenűl):

S mi benne bíztunk, mert szentűl fogadta
Hogy megsegítni fog s javítja helyzetünk!...

A király:

Mikép' igérheté, ha nincsen rá hatalma?...

A rablók parancsnoka:

Megcsalt s ezért is érje most jogos boszú!
Eddig csupán igérgetett, nem részletezve pontosan
Miről beszél, minő hatalma van s halasztgatá segélyét
Mígnem két hét előtt felbérelt, hogy ma alkonyatra
Együtt legyünk a Vérhegyen — talán egy óra út —
S majd alkonyatkor egy lovaslegénynyel küldi híradását!...

A király (sáppadtan):

Jól indúlsz s ha beszéded igaz: jutalom vár rád!
S mondd most, mit tervelt a gonosz?...

A királyné (már bágyadtan):

Utolszor kérlek jó király, kergesd el őt!
Oly dolgokat beszél, mit senki sem hihet!

A rablók parancsnoka (zavartalanúl, keményen):

Nem szólott erről még sosem. Gondossan titkolá,
— Am nálam bölcsebb van talán, de nincs több ily ravasz,
S mindjárt megsejtém, hogy setét a gondolatja s ellened király!
S épp mára tervezé, hogy nászod éjszakája van!...

A király (magából kikelve):
Rögtön valld meg nekem, ki volt az áruló!..

A rablók parancsnoka:
Rögtön megvallom, ámde tudnod kell előbb,
Meddő lett volna szándoka: erős az őrcsapat...
S ne hidd, hogy könnyelmün követtem volna terveit..
S ezt sejtheté, mert rászedett s ma alkonyatkor
Hiába vártunk rá, nem jött a híradó!...

A király (haraggal):
Rögtön bevalld nekem, ki volt az áruló,
Vagy mindjárt most leüttetem fejed!...

A rablók parancsnoka:
Felség, azért jöttem s meg is tudod!
De méltányos szived alássan kérlelem,
Ne nézze nyugton így tovább, hogy éhezünk
S a szerződést is kérlek, biztosítsd nekünk!...

A király:
Ne alkudozz! Ma húst és bort kapsz bőviben
S a szerződésről is lesz még szavam!

Ottó (sáppadt, a térdei reszketők):
Király, vigyázz, e rabló rászed s megzsarol!
Való, én voltam az, ki jártam köztük többször is:
Rég látom, hogy népünknek hírnevét s az útak biztonságait
E rabló rontja s mert hogy Felségednél érdemet
Szerezni régen áhitok: titokba készitém a tervet,
Hogy őket tőrbe csalván szálig elveszítem.

A rablók parancsnoka (haragosan):
Való? S miért épp mára tervezéd
S mi gondod erre, tán te vagy az útak biztosa!...

Bohemund (elpirúl, haraggal):

Való? Rablókkal cimborálsz? Hidd el: csúf tőled ez!
Ki agg vagyok s pártod fogám, pirúlok most miattad!
Jó Kajetán s királyom is, bocsásd meg tévedésemet!

A király (Bohemundhoz):

Mit szólasz most, hogy látod: életemre törnek
S gonoszúl a gyilkos világ összesúg! Ne védjem tán magam?...

Bohemund (megtörten):

Nem hittem volna és egész elbágyadék!
Könnyelmű ifjú ő s haragszom is reá!

Kajetán:

Túlgyorsan is megindulál s pártjára állt szíved!
Ily bűnösökkel cimborálni: nemtelen dolog!

A királyné (megtörten):

Ó jaj, tebenned bíztam eddig, Bohemund!...

Bohemund (ugyanúgy):

Hidd el: fáj így ítélni róla! Ám részvétet az,
Ki bűnösökkel cimborál: nem érdemelhet!

A királyné (belső felindulással):

Gonosztevő, kinek hatalma ifjakat megejt!
Setét hatásod rontá meg ez ifjú jó szivét!

A király:

E rabló jól beszélte el nem egy jó gondolatjait
S valóban ő igen ravasz s nem egyszer bölcs szava!

A királyné:

Kufár vagy rabló s hálátlan, ki elfogadtad pénzeit
S valótlan vádakat koholsz most ellene!

A rablók parancsnoka (halkan, kissé zavartan):

Mért csalt meg engem és nem küldött híradást!
S bevallá most: vesztemre tört alattomos feje!

A királyné (növekvő indulattal):

Kufárlelkű, elárulád magad! S beszédeidnek
Bizonyságát hol is vennéd, te lelketlen gonosz!
Hazudsz rabló s szavad már senki sem hiszi!
Ki bosszuból kigondolád hazug meséidet,
Mert éhezel s már pénzeit nem költi rád!...
Ó jaj, be kár is volt rablókkal szóba állnia!...

A rablók parancsnoka (magába mélyed, zavartan):

Mily furcsa ez, hogy hölgyekkel muszáj vitáznom itt,
Ki agglegény vagyok! E hölgy szid engem s mit tegyek?...
Mert nők előtt mindig igen finom s meghódoló valék,
De ravaszságomat is őrizém és ép eszem,
Nehogy meghódíthassa hölgyek szép mesterkedése!

(Feleszmél, a mellére üt):

Mondd, mért is nem csalt tőrbe nyolcvan ily zsiványt!
S miért is bánta meg kigondolt szép hizelkedését!
Hidd el: setét volt gondolatja, ám túljártam én eszén!

A királyné:

Mert útált csúf, kegyetlen áruló!... (Sírva fakad.)

A rablók parancsnoka (csodálkozva):

De hölgy, miért is véded ily hevesen őt!
Talán testvéröcséd e vékony ifjú úr!

Ottó (nem képes türtőztetni magát. Rá akar rohanni, de lefogják):

Gazember, én megfojtalak!...

A rablók parancsnoka (nyugodtan):

S ez itt gyürűje, kék kövű... (Egy gyűrűt mutat fel.)

A király:

Való! E gyűrűt még anyjának adtam egykoron!

Ottó:

Amig aludtam köztetek: ujjamról ellopád!
Hidd el király, beszédje rágalom s e rabló szája gyilkos!

A király:

Gonosz rokon, ne is tagadd, meggyőzött már beszéde:
Rég nem vagy már hűséges emberem!

Ottó:

Ó jaj, balsorsú ember voltam mindig és
Valóban félek: még megölnek csakhamar!

A király:

De más is félti életét s tőled kell félteni!...

Ottó:

Mert érezem, elhágy erőm s végképpen gyengülök
És senki sincs, ki védni tudna: rég halott anyám.
S e gyenge, bágyadt hölgy mit is tehetne értem!
S más minden reszket itt és félti életét!

A király:

Miként te véded ennen életed, úgy védi más!
S mert kezdődött a lelked furdalása: elhagyott erőd!

Hisz lásd: e tisztes agg, ki pártodat fogá
Elfordúlt tőled ő, látván setét munkálatod!

Ottó:

Lelkem kalandok játékában enyhülést talált!
S megnyugszom most: a sorsom bármilyen!
De kérlek mégis: tarts rendes ítéletet,
S adj módot még próbára tenni sorsomat,
Nem tévedés, vagy bágyadás-e megvádolnom ily
Rossz, ellenséges indulattal!... Egy próbát tegyünk!
S ha bírja majd erőm: ez egyszer ellenállok!

(Kimegy.)

A király (a rablókhoz):

Ez ember foglyotok!... S az őrhelyen sült hússal
Majd kedvetekre éljetek s borral mértékletessen!

(A parancsnokhoz jelentősen):

És láttasd többször is hűséged ily jelét
S a szerződésről még beszélhetünk!

(A rablók el. Csönd.)

A királyné (halkan, könnyes szemmel):

Ki éjszaka a holdnak fénye mellett
Járt s az ismerős erdőket csodálatos, setét
S ösmeretlen tájak gyanánt borzadva köszönté
S kinek tehetetlen lelkét már a hosszú s véghetetlen éjszaka
Édes, furcsa kalandozásai megejték, mint a bor,
Hogy mámorosan övé volt e véghetetlen élet s nagy világ:
Fogoly most az álmodozó s tán nem is él már soká!...

Bohemund (halkan):

Csudás dolgokat beszél... Mondd Kajetán
Hallottad és megérted-e e hölgy beszédeit?...

A királyné (nem figyel rá):

De lásd: elmúlik élete s kialszik halkan majd enyém!
De lásd: nem ejt panaszszót alkam, sőt örül a lélek
S a szív: mely zaklatott s csordúltig már teli!
Mert lásd: megtelt e föld a szenvedők jajával
S ki egy szegény kalmár vak és szenvedő nejét
Meghalni láttam egyszer és feledni nem tudom
Ó jaj, hogy várjak még didergő tagjaimmal!...
S kit szerelemnek bágyadása már elaltatott
Ó jaj, jobb annak álmát holtan folytatnia
S fedjék el éjjel elbágyadt virágok árnyai
S a fekete fák árnyékai szintén!!

(Egészen kimerül s magába mélyed.)

Bohemund (az arca kipirult, belső felindulással):

Kajetán, megrázta szivemet e szó
S egy kéz is tépte szüntelen s miként soha
Megrendült most e szenvedő hölgy szózatán!

Kajetán (komolyan):

Bohemund, ki nem ösmert erdőkbe' jár s mellékösvényre tér,
Könnyen megtéved az s a főutat seméből elveszíti!
Bohemund, e perc csupán mellékút hosszú életedben!

Bohemund:

Agg Kajetán, véletlen jégverés munkáid rontja el!
S hol a véletlen halál elért: ott volt éltednek jégverése!
S én érezem, miként buvár, ki örvénylő vizeken érzi vesztét:
E percnek örvényébe már túl mélyen is bocsátkozám!

Kajetán:

Ó mennyi bajt hoz életünkre nő s a szerelem!
Ó jaj, hisz sírhat az valahány, e világra ki ébred!
És szánakoznod hogy' lehetne valamennyién!

Bohemund (egészen kipirúlt, a térdei és ajkai reszketők):
Mondd, hogy tanúltad hölgy beszédedet
És honnan érted így az ember életét
Hogy aggot, engemet e szenvedések árja elragad!...
... Mikor születtem szép Arméniában, nyolcvankét év előtt,
Rettentő tűzvész pusztított s a fékevesztett állatok
Őrjöngve száguldottak messzi hazám tájain...
... Nyolcvankét év múlt el s bejártam földeket
S még nem hallottam ilyen meghatót soha...
... Mondd, hol tanultad jobban mesterségemet!

(Csönd. Senki sem felel.)

Bohemund (halkan, borúsan):

Sötétlő szögletekben, ahol hálót sző a pók,
Ott halkan dolgozik s megejti áldozatjait
Ó jaj, mi lesz velem, a szánalom megejtvén szívemet
Már tépi s lázongani űzi fékezetlenül!
S a sors ellen kinek hatalmam semmi sincs
Vergődöm itt... Király kezedbe' van sok ember élete!...

A király (sötéten):

Mint a vetést éri jégverés, úgy verjen téged az átok!
Ha vén szívedben ily részvét lakik parázna ifjakért
S az elragadtatás elvette agg eszed:
Tépesd meg értük ősz szakálladat
S hogy bűnbocsánatot nyerjen, ki életemre tört:
Mutass beszédnél szebb feláldozást!

Bohemund (révetegen):

Hogy megtépessem ősz szakállamat?...

A király:

A bogár fél a tűztől és a tűz hatalmas!
Meglásd: mily gyáva és hogy' félti életét!

Bohemund (szinte eksztázisban, csillogó szemmel):

A halál szörnyű szenvedéssel, melyhez nincs hasonló
Eltépi életünk és megszakasztja megdöbbent szived!
De lásd: nem fél az agg, nem fél az agg...

(Lázasan babrál ruhája zsebében.)

... Már készülök halálra menni, mert megundorodtam,
A sirom szélén, most igen megundorodtam
És látni sem akarlak már tovább!...

(Valamit szorongat egyik kezében.)

Kajetán:

Ó jaj, vigyázz az életedre, agg koromba mondom,
Ügyelnek ránk e föld felett!

Bohemund (őrjöngve):

S kit rég magamnál hordozok, hogy sivár életem
Végét szakassza s haragomat is mit elviselni
Reszkető szivem nem képes már tovább s az undort
és utálatot:
E mérges ostya lázadásait csitítsa el
S oszlassa háborgásait derűs elbágyadássá!
Ó hosszú életemnek minden estelén gondoltam rád halál
S megszokta már szemem képzelt ábrázatod!

Kajetán (nagy megdöbbenéssel):

Ó jaj, te mérget hordozol és setét terveket!
Ó jaj, hová is tűnt szemedből mesterünk megnyugvó
szelleme!
S hová lőn ereje, amellyel hosszú életed
Eltűrni megtanultad!... Félelem fog el: csak szinlelél
S rég nincsen már egyetértés közöttünk!

Bohemund (nyugodtabban):

Szükséges annak ez, ki vonszolja csak életét!
És lásd, már rég beteg vagyok: nehéz lélekzetem
És fáj az is, hogy máma este nem tudom miért,
Ó mért is tért ma el az igazságtól agg szived!

Kajetán:

Bárminő az élet: mégis főjavunk!
S amig az élet ajándéka tart, mindaddig élj!

Bohemund (borúsan):

Az élet ajándékát én ma elvetem!
Arméniában hatvan év előtt elhagytam kis fiam
És ó, ki tudja, merre van s hogyan foly élete!
Kis pénzemet igy rád hagyom jó Kajetán!

Kajetán (a síráshoz közel):

Ó jaj nekem, nem sejthetém, hogy ily szilárdak setét terveid!
Kérlek, ne halj meg Bohemund s ó mért emelsz kezet
Enélted ellen... Ki is tudhatja, mennyi szenvedő
Halt igazságtalan s a sors nem rendelt aggokat,
Hogy elveszendő szenvedőt megválthassák agg életükkel.

Bohemund:

A véghetetlen élet e kis szögletén
Talán segít ez áldozat! S ó vajha mindenütt
Volnának aggastyánok, kik az ifjak igazságtalan
S nagy szenvedéseit megváltanák agg életükkel!

A király (sötéten):

Gondold meg Bohemund, a sötét föld alatt
Borzasztó pondrók várnak ám reád!

A királyné (bágyadtan, könnyes szemmel):

Szelid, jó aggastyán, már elfáradt szívem:
S ez áldozat rajtam már nem segít!

Bohemund:

Sok szép, derűs tavasznapot éltem át!
És mégis hajszolám a percet: múljon el fölöttem!
S száguldva tűnjön el fölöttem fájó életem!...
... S az elmondott sok ünnepi vers, mely nevem hirdeti,
Egy faragott kép szertehulló porszeme valahány,
Melyet magamnak a nagy végtelenről alkoték!

(Csillogó szemmel):

S e végső percben halld meg vallomásomat:
Aggot szerelme élteti: könnyes kenyér!
Barátaink elhalván mind köröttünk,
Az élet eltüntén e hölgy, e szenvedő
Volt életemnek múló melege!

Kajetán (könnyes szemmel):

Bohó, rajongó agg, kinek szerelmes szíve még
Feljajdult földi gonoszság miatt: hidd el, meghalsz te most
S nem változik e földön egy fűszál!
S e hölgynek egyetlen szaváért itt hagysz engemet
S ó jaj, hogy éljem elhagyatva napjaim tovább!

Bohemund:

Asszony szava boldogitá meddő agg korom
Ez édesíté szívem késő szerelem!
S most halld búcsúszavam lelkemnek jó barátja!

(A kezét fogja meg):

Ó Kajetán, ki együtt élvezéd velem az ifjúkor
Sok édes s kinzó vidámságait!

Éld át majd délelőtti napsgárba' napjaid
S etesd a kertek madarát kalács morzsáival!
És élvezd tisztán, bús gyötrelmek kínja nélkül
Derűs aggságodat!... S isten mindnyájatokkal!

(A mestereknek a kezével int. A mérges ostyát kiveszi a szelencéből, szájábateszi és állva marad.)

Brunó (előlép):

Jó Bohemund, hidd el, a szívem megszakad!...

(Sírva fakad. Kezet fog vele.)

Éliás (előlép, sírva):

Jó Bohemund Isten veled! S légy sokkal boldogabb
Mint lehettél e földön itt barátaid között!

(Kezet fog.)

Tamás (ugyanúgy):

Jó Bohemund, a síromig nem tudlak elfelejteni!

(Kezet fog.)

Jakab (ugyanúgy):

S majd nézz a másvilágról ránk, barátaidra!

(Kezet fog.)

Kajetán (zokog):

Miért is hagytál itt magamban engemet!
Jaj, két gyűrűvel lettem gazdagabb s elvesztem most barátomat
S e veszteséget, ó hatalmasok, nektek köszönhetem!

(Átkarolja, megcsókolja.)

A király (konok, sötét marad):

A királyné (elrévedező szemmel):

Neked, szelíd, jó aggastyán, utolsó csókomat!
(Homlokon csókolja.)

Bohemund (összeesik):

Ó jaj nekem, máris kidőltem s meghalok...
Miként beteg borág, ha vénül és kihull!...
... S mily fényesek vagytok mindannyian...
... S ragyog pompás ruhátok!...

A királyné (könnyes szemmel):

Szegény, szelíd haldokló szívű agg!
(Letérdel mellé, letörli homloka verítékét.)

A rablók parancsnoka (sietve jön. Utána a kapuig rablók és őrök vegyesen).

Bohemund (nyög):

Gonosz kísértet, haldoklókat mért zavarsz!...

A rablók parancsnoka (egy lélekzetre):

Felség, bocsáss meg, nagy mulasztás terhel engemet!
Velünk volt árulód s vigyáztunk rá tisztünk szerint,
De bármiképp intettük őt, mohón evett, ivott
S a bort mértéktelen fogyasztá! S íme hirtelen
Szokatlanúl vidám, duhaj s jókedvre gerjedő,
De pillanatra már elönti féktelen harag
S véres szemekkel szidni kezdi egyik társamat,
Ki nem bántotta őt! S izgága vére hajtja, űzi:
Beléköt s indít átkos szóvitát!...
Míg végül is, — (hiába csöndesítők), — rárohan
Dühössen fojtogatva... Ámde társam,
Vállas, zömök legény, gyorsan legyőzi őt
Szivébe döfve nagy tőrét igen kegyetlenül!
(Szünet.)

Bohemund:

Jaj, jaj, már rothadok belül s megerjedek!
Ó nyomorúlt sors! Meghalni sem tudok boldogan.

(Meghal.)

A királyné:

(feláll és révedező tekintettel kifelé indúl. Kisérete utána s a bal ajtón el.)

Kajetán:

Ó látom már, király, mi ketten tévedénk
S emberbe' nincs erő, mely védje sorscsapások ellen...
Ó jaj, hogy helytelen ítélkezésünk hány halált okoz!
S ó jaj, miért is ment ki most királynéd szótalan!

A király (reszket):

Jaj, nem tudom, didergek már belül és fázom is!
Való! Belátom: nincsen orvosság a sorscsapások ellen!
Legjobb lesz elvonúlnom és átadnom trónomat!

Kajetán:

Te élj ezentúl bölcs kormányozás munkáinak!
S fékezd szived: ne várjon többé földön enyhülést,
Mit elraboltak mindörökre setét, rossz erők!

A király:

Belátom ezt! S mától valóban így legyen!

(A rablóhoz):

Te menj! Ma megfogadtalak s holnap hitet teszel.

(A rabló el. Az őrökhöz):

S ki szépen halt s erős szivét halál meg nem riaszthatá,
Adassék neki, bátor aggnak minden tisztelet!
S a holt rokonnak is, ki életemre tört!

(Az őrök Bohemund holttestéhez közelednek, de Kajetán intése feltartóztatja őket.)

Kajetán (a halottra néz):

Nehéz búcsúzni tőled, lelkem jó barátja!
Halott vagy már szegény. A szíved színarany:
Sosem rozsdásodék, viszontagság ha érte is!
S ó jaj, hiába némúlt mindörökre dobbanása,
Nem könnyített a szenvedők szivén békés, szelíd halálod!

I-ső lovag:

Borús menyegző ez! Setét tragédiák vígság helyett!
A sors, úgy nézem: itt eltéveszté a stílusát!

Izabella (jajveszékelve fellép s a bal ajtónál állva marad. Reszketve):

Jaj, jaj, mily szörnyű nyomor és csapás
Zúdúl ma ránk átkos felhők mögűl!
Ó jaj, királynénk szótalan s szemünk előtt
Egy nagy tőrrel szíven szurá magát!

A király (egész testében megrendűl, reszket, majd rekedten, dadogón zokogni kezd s a kezébe temeti arcát).

Kajetán:

Valóban átkozott e hely! S nem várhatunk tovább!
S ámbár a setét, vészes éj már rég leszállt,
Ki két gyűrűvel lettem gazdagabb s elvesztém jó barátomat,
Nem hálok itt s agg lábaimmal még ez éjszakán
A setét úton elmegyek haza!
(Kimegy. Utána a mesterek: Éliás, Brunó, Tamás, Jakab szótlanúl, lehajtott fejjel. A függöny legördül.)

91—92. **Balzac:** Álarcos szerelem (Regény) Zoltán V. forditása. 60 f.
93. **Hauptmann:** Elga (Szinmű) Németh Andor forditása. 40 f.
94. **Alba Nevis** uj versei: Egy szerelmes lány könyvéből. 40 f.
95—97. **Kosztolányi Dezső:** Bolondok (Elbeszélések) 80 f.
98—99. **Maeterlinck:** Aglavaine és Sélysette (Szinmű) Bárdos A. forditása. 60 f.
100. **Romain Rolland:** Beethoven élete. Mikes Lajos forditása. 40 f.
101. **Papini** válogatott elbeszélései. Zambra Alajos forditása. 40 f.
102—103. **Strindberg:** Pajtások (Szinmű) Harmos I. forditása. 60 f.
104—105. **Szilágyi Géza:** Könyvek és emberek (Tanulmányok) 60 f.
106. **Ostwald:** A tudomány. Kelen F. forditása. 40 f.
107. **Gellért Oszkár:** Gyüjtemény verseiből. 40 f.
108—112. **Karinthy Frigyes:** Igy irtok ti. 1 K 20 f.
113—115. **Capus:** A nyilsebzette madár. (Szinmű) Adorján Andor forditása. 80 f.
116—117. **Bang:** Élet és halál. Telekes Béla forditása. 60 f.
118. **Kanizsai Ferenc:** Bűntársak (Elbeszélés) 40 f.
119—120. **Gauguin:** Noa-noa. Majthényi Gy. forditása. 60 f.
121. **Courteline:** Boubouroche és négy kis bolondság. Kosztolányi Dezső forditása. 40 f.
122. **Szemere György:** A siralomházban (Szinmű) 40 f.
123—125. **Haraszti Gy. dr.:** Arany János. 80 f.
126. **Csécsy I.:** Az élet felé (Elbeszélések) 40 f.
127. **Reichard Piroska:** Az Életen kivül. 40 f.
128. **Haraszti Gy. dr.:** Madách Imre. 40 f.
129—131. **Földes Imre:** Nincs tovább (Szinmű) 80 f.
132—133. **Csáth Géza:** Schmith mézeskalácsos (Elbeszélések) 60 f.
134—135. **Nansen:** Mária (A szerelem könyve) Roboz Andor forditása. 60 f.
136—137. **Ifj. Hegedüs Sándor:** A kalandor (Szinmű) 60 f.
138—139. **Shaw:** A sors embere (Szinmű) Hevesi Sándor forditása. 60 f.
140. **Shaw:** Blanco Posnet árultatása. (Szinmű) Hevesi Sándor forditása 40 f.
141—142. **Nansen:** Boldog házasság. (Regény) Kosztolányi Dezső forditása 60 f.
143—149. **Schiller Ottó:** Bevezetés a biológiai esztétikába 1 K 60 f.
150. **Peterdi Andor:** A pacsirta énekel 40 f.
151. **Goldziher Ignác:** Az iszlám ujabb alakulásai 40 f.
152. **Pathelin mester.** (Bohózat a XV. századból) Szerzője ismeretlen. Forditotta és szinpadra átdolgozta: **Hevesi Sándor** 40 f.
153—155. **Ibsen:** Hedda Gabler (Szinmű) Telekes B. forditása 80 f.
156—157. **Schnitzler:** Ködös lelkek (Elbeszélések) Roboz A. forditása 60 f.
158—159. **Heine:** Atta Troll. (Nyáréji álom) Karinthy Frigyes forditása 60 f.
160. **Anatole France:** Történet egy szerencsés emberről (Bohózat). — Egyéb novellák. Adorján A. forditása 40 f.
161—163. **Calderon:** Urnő és komorna (Szinmű) Kosztolányi Dezső forditása 80 f.
164—166. **Kormányzóságom története** (Utópia) Braun R. forditása 80 f.
167. **Strindberg:** Julia kisasszony (Szinmű) Bálint L. forditása 40 f.
168. **Thomas Mann:** Tristan (Regény) Kosztolányi Dezső forditása 40 f.
169. **Bán F.:** A tizenkettedik (Elbeszélések) 40 f.
170—173. **Knut Hamsun:** Pán (Regény) Bán Ferenc forditása. 1 K.
174. **Lengyel G.:** A csodatévő könyv (Elbeszélések) 40 f.
175—177. **Szilágyi Géza:** Versek 60 f.
178—179. **Anatole France:** Crainquebille (Szinmű) 40 f.
180. **Max Burkhardt:** Clo méltósága (Szinmű) Adorján A. forditása 20 f.
181. **Hofmannsthal:** A balga és a halál. (Szinmű) 20 f.
182. **Karinthy:** Ballada a néma férfiakról (Elbeszélések) 20 f.
183. **Biró Lajos:** A jövő országutján (Elbeszélések) 20 f.
184—186. **Szomory E.:** Komédia (Elbeszélések) 60 f.
187—188. **Berde Mária:** Versek 40 f.
189. **Lőrinczy György:** Dejanira és más novellák 20 f.
190—191. **Szederkényi Anna:** A csodálatos sziget (Elbeszélések) 40 f.
192—193. **Schnitzler:** A pásztorfurulya (Elbeszélések) Telekes B. forditása 40 f.
194—196. **Ibsen:** Kis Eyolf (Szinmű) Coullemont E. forditása 60 f.
197. **Fehér S.:** A mester (Elbesz.) 20 f.
198—200. **Vojnovich Ivó gr.:** A napraforgós hölgy (Egy velencei álom) Márkus L. forditása 60 f.
201—203. **Lukács György:** Esztétikai kultura (Tanulmányok) 60 f.

204—205. **Kálnoki Izidor:** Négylábuak és többlábuak (Elbeszélések) 40 f.
206—209. **Jacob Wassermann:** Nagy Sándor Babylonban (Regény) Franyó Z. forditása 80 f.
210—211. **Nagy E.:** A pólai győző (Elbesz.) 40 f.
212—214. **Hauptmann:** És Pippa táncol! (Mese az üveghutáról) Németh A. forditása 60 f.
215—216. **Kosztolányi Dezső:** Beteg lelkek. (Elbeszélések) 40 f.
217—220. **Hartleben:** Farsanghétfő. Katona G. forditása 80 f.
221. **Balázs B.:** Történet a Lógody-utcáról a tavaszról, a halálról és a messzeségről. 20 f.
222—224. **Biró L.:** A háboru (Szinmü) 60 f.
225—226. **Krudy Gyula:** De Ronch kapitány csodálatos kalandjai 40 f.
227—229. **Balzac:** Chabert ezredes (Regény) Mikes L. forditása 60 f.
230—231. **Lagerlöf:** Legenda a karácsonyi rózsáról (Elbesz.) Altai M. forditása. 40 f.
232. **Garvay Andor:** Viziók (Szinmü) 20 f.
233—236. **Földi Mihály:** Péterke, Szeppi meg a többiek (Elbeszélések) 80 f.
237—242. **Ibsen:** A trónkövetelők (Szinmü) Puskás Endre forditása 1 K 20 f.
243—244. **Lakatos László:** A francia menyasszony (Elbeszélések) 40 f.
245. **De Amicis:** Lelki erő (Elbeszélés) Elek A. forditása 20 f.
246—247. **Kaffka Margit:** Utolszor a lyrán. Versek 40 f.
248—252. **Lázár Béla dr.:** Szinyei Merse Pál. A pleinair festés előfutára (Négy mümelléklettel) 1 kor.
253—255. **Garvay Andor:** Bent az erdőben (Dráma) 60 f.
256—258. **Varjas Sándor dr.:** Az álomról (Freud álomelmélete) 60 f.
259. **Knut Hamsun:** New-Foundland zátonyain. (Elb.) P. Ábrahám Ernő forditása 20 f.
260—265. **Karinthy Frigyes:** Budapesti emlék 1 K 20 f.
266—267. **Németh Andor:** Veronika tükre (Legenda) 40 f.
268—271. **Émile Boutroux:** A természettörvény fogalma a jelenkor tudományában és filozófiájában. Fogarasi Béla forditása 80 f.
272—276. **Laurids Bruun:** Van Zanten boldog évei (Szerelmi regény Pelli szigetéről) Zoltán Vilmos forditása 1 K
277—281. **Jules Renard:** A smokk (Humoros regény) Kosztolányi Dezső forditása 1 kor.
282—284. **Stendhal:** San Francesco a Ripa. Vannina Vannini. A láda és a kisértet (Elbeszélések) Moly Tamás forditása 60 f.
285—286. **Bacsányi János:** Költeményei. (Jubiláris kiadás) Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt irta **Váry Rezső** 40 f.
287—288. **Szilágyi Géza:** Ez Pest! 40 f.
289—291. **Miklós Jenő:** Este (Elbeszélések) 60 f.
292—295. **Bródy Miksa:** Klotho (Elbeszélések) 80 f.
296—297. **Győri Ernő:** Áldott legyél te (Drámai szinjáték három felvonásban) 40 fillér
298—299. **Nagy Lajos:** Mariska és János (Elbeszélések) 40 f.
300—301. **Balázs B.:** Dialogus a dialogusról 40 f.
302—304. **Somlyó Z.:** Sötét baldachin (Versek) (Karinthy rajzával és előszavával) 60 f.
305—307. **Bing Ede J.:** A cserkészet utmutatója 60 f.
308—310. **Kálnoki Izidor:** Füst és hamu 60 f.
311—313. **Upton Sinclair:** Az elitélt (Regény) Schöner Dezső forditása az angol eredetiből 60 f.
314—315. **Karinthy Frigyes:** Találkozás egy fiatalemberrel (Elbeszélések) 40 f.
316—318. **Thomas Mann:** Kröger Tonio (Elbesz.) Földi Mihály forditása 60 f.
319—320. **Richard Voss:** A molaravölgyi Adónisz. Zoltán Vilmos forditása 40 f.
321—323. **Balázs Béla:** Az utolsó nap (Dráma) 60 f.
324—326 **H. G. Wells:** Tengerkisasszony Karinthy Frigyes forditása az angol eredetiből 60 f.
327—328. **Marcel Prévost:** Asszonyi dolgokról. Balla Ignác forditása 40 f.
329—332. **H. Bernstein:** A titok (Szinmű 3 felvonásban) Adorján Andor forditása 80 f.
333—335. **Schnitzler Arthur:** A préda (Szinmű 3 felvonásban) Salgó Ernő forditása 60 f.
336—339. **Füst Milán: Változtatnod nem lehet. (Versek) A költő arcképével. 80 f.**
340—341. **Hugo von Hofmannsthal: A költő és a ma. Levél. (Két tanulmány) Lányi Viktor forditása. 40 f.**
342—345. **Relle Pál: Örök emlékek. (Elb). 80 f.**
346—347. **Krúdy Gyula: Csurli és társai. (Elbeszélések). 40 f.**

Uránia könyvnyomda Budapest, VII., Dohány-utca 10. sz.